# บทที่ 2
# เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

2.1 ความเป็นมาของการศึกษาภาคบังคับ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชน

2.3 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

2.4 การดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.5 การดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

2.6 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่นกับโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.7 สภาพทั่วไปของชุมชนและโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดขอนแก่น

2.8 ความคิดเห็นต่อการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

## 2.1 ความเป็นมาของการศึกษาภาคบังคับ

แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาภาคบังคับของไทย เริ่มมีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2435 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการปรับปรุงการจัดการศึกษาขึ้นใหม่ โดยมีการร่างกฎหมายที่จะบังคับเด็กอายุระหว่าง 7-16 ปี ให้เข้าเรียน แต่เนื่องจากร่างกฎหมายดังกล่าวไม่ได้ประกาศใช้ จึงไม่มีการศึกษาภาคบังคับเกิดขึ้นในสมัยนั้น การศึกษาภาคบังคับมีความเป็นมาโดยสรุป ดังนี้

1) โครงการศึกษา พุทธศักราช 2456 กับการศึกษาภาคบังคับ

โครงการศึกษาฉบับนี้ ได้จัดแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ประเภท คือ สามัญศึกษา และวิสามัญศึกษา พร้อมกันนั้นได้กำหนดให้แบ่งการศึกษาดังกล่าวออกเป็น 2 ภาค คือ ภาคบังคับ และภาคพิเศษ นับได้ว่าเป็นครั้งแรกที่ได้นำคำว่า "ภาคบังคับ" มาใช้ในการจัดการศึกษาและกำหนดความหมายว่า การศึกษาภาคบังคับ ได้แก่ ความรู้ทั้งฝ่ายสามัญศึกษาและวิสามัญศึกษา ซึ่งสมควรจะให้ราษฎรมีความรู้พื้นฐานไว้ทุกคนพอให้รู้ผิดชอบชั่วดี รู้วิชากลาง ๆ ไว้ สำหรับให้พอที่จะต้องใช้ทุกวัน รู้จักที่จะรักษาตัวทั้งส่วนชีวิตร่างกาย ทรัพย์สมบัติและชื่อเสียง ให้พอครองตนเป็นพลเมืองดีได้คนหนึ่ง กับให้รู้จักทำการหาเลี้ยงชีพตามภูมิลำเนาเหล่าตระกูลของตน รวมเรียกว่าประถมศึกษาภาคหนึ่ง ดังนั้น การศึกษาภาคบังคับ คือ บังคับในระดับประถมศึกษา จะต้องสอบไล่ได้ทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ โดยใช้เวลาเรียนตลอดหลักสูตรรวม 5 ปี สำหรับอายุของนักเรียนที่ต้องเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาตามประกาศกำหนดอายุนักเรียนเข้าเรียนในหลักสูตรพุทธศักราช 2456 จะมีช่วงอายุระหว่าง 8-12 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2517)

จากที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นว่าโครงการศึกษา พุทธศักราช 2456 ได้กำหนดแนวทางการบังคับประชาชนให้ต้องเข้าเรียนไว้แล้ว ทั้งระดับการศึกษา ระยะเวลาที่ต้องเรียนตามหลักสูตร ตลอดจนช่วงอายุตามเกณฑ์การศึกษาบังคับ แต่ในทางปฏิบัตินั้น ภาคบังคับก็ยังยึดหลักการบริหารและดำเนินการเหมือนเดิม ความเข้มงวดกวดขันขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่จัดการศึกษาในท้องถิ่นเป็นประการสำคัญ

2) โครงการศึกษา พุทธศักราช 2465 กับพระราชบัญญัติประถมศึกษา

โครงการศึกษาฉบับปรับปรุงแก้ไขมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดการศึกษาอาชีพให้กับประชาชนมากขึ้นกว่าเดิม มิได้ใช้คำ "ภาคศึกษาบังคับ" โดยได้ใช้คำว่า "การศึกษาสำหรับทวยราษฎร์" แทน สำหรับสาระต่าง ๆ ยังคงกำหนดไว้เหมือนเดิม การกำหนดหลักสูตร ระยะเวลาเรียนยังคงไว้เหมือนเดิมทุกประการ กล่าวคือ หลักสูตรระดับประถมศึกษาต้องใช้เวลาเรียน 5 ปี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นการศึกษาประเภทสามัญศึกษา ส่วนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 เป็นการศึกษาประเภทวิสามัญศึกษาและในปีเดียวกันนี้ได้มีการประกาศใช้ "พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464" ซึ่งเป็นกฎหมายบังคับให้ประชาชนส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาทุกคน กำหนดสาระสำคัญอันเป็นหลักการในการบังคับ มีดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2517)

(1) บังคับให้เด็กทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปี บริบูรณ์เข้าเรียนในโรงเรียนจนถึงอายุ 14 ปี บริบูรณ์ และจะต้องเป็นโรงเรียนที่สอนตามหลักสูตรประถมศึกษาหรือหลักสูตรอื่นที่เทียบเท่า

(2) เกณฑ์อายุเข้าเรียนตั้งแต่ 7 ปี อาจขยายเพิ่มขึ้นได้ แต่ต้องไม่เกิน 10 ปี โดยพิจารณาตามความจำเป็นของท้องถิ่น โดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงธรรมการ

(3) หากเด็กมีอายุครบตามเกณฑ์แล้วยังมีความรู้ไม่เพียงพอ สามารถขยายเวลาให้เด็กเรียนอยู่ในโรงเรียนต่อไป

(4) เป็นการศึกษาที่จัดให้เปล่า ไม่มีการเก็บค่าเล่าเรียน

(5) กำหนดเวลาเรียนในปีหนึ่งต้องไม่น้อยกว่า 320 วัน (800 ชั่วโมง) และจะขาดเรียนเกินกว่า 30 วัน ติดต่อกันไม่ได้

(6) มีข้อยกเว้นสำหรับเด็กที่สอบไล่ได้ประโยคประถมศึกษาก่อนอายุ 14 ปี เด็กพิการบกพร่องด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา หรือเด็กซึ่งมีที่พักอาศัยไกลจากโรงเรียนเกินกว่า 3,200 เมตร

**3) แผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2475 : ขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 6 ปี**

การศึกษาภาคบังคับเป็นการศึกษาที่รัฐบังคับให้ทุกคนไม่เลือกเพศ ชาติ หรือศาสนาเรียนจนสำเร็จ ดังที่บังคับไว้ด้วยพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 การศึกษาภาคบังคับย่อมให้เปล่าคือ ไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2517) และการศึกษาภาคบังคับตามแผนการศึกษาชาติฉบับนี้ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ หลักสูตรการศึกษาภาคบังคับเพิ่มระยะเวลาจาก 5 ปี เป็น 6 ปี สำหรับการปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนการศึกษาชาติ นอกจากนี้แล้วยังคงใช้พระราชบัญญัติการประถมศึกษา พ.ศ. 2464 ตามเดิม

**4) แผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2479 : การศึกษาภาคบังคับลดลงเหลือ 4 ปี**

แผนการศึกษาฉบับนี้ได้ยกเลิกการศึกษาสายสามัญ และเปลี่ยนเป็นอาชีวศึกษาแทน โรงเรียนวิสามัญศึกษาทุกระดับเปลี่ยนชื่อเป็น "โรงเรียนอาชีพ" สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ซึ่งเป็นประถมศึกษาวิสามัญศึกษาจึงไม่มีต่ออีก ดังนั้นการศึกษาภาคบังคับจึงลดลงเหลือเพียงประถมศึกษา 4 ปี เท่านั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2517)

**5) แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 : ขยายการศึกษาภาคบังคับเริ่มขึ้น**

การศึกษาภาคบังคับ เป็นการศึกษาที่มีกฎหมายบังคับให้กุลบุตร กุลธิดา ทุกคน อยู่ในโรงเรียนจนกว่าจะพ้นเกณฑ์บังคับ

รัฐพึงขยายการศึกษาภาคบังคับให้สูงขึ้นเป็นระยะ ๆ ตามกำลังทางเศรษฐกิจ เพื่อให้มาตรฐานความรู้ของพลเมืองสูงขึ้นโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน ช่วยเหลือให้ได้มีอุปกรณ์การศึกษาพอสมควรและจัดการศึกษาสงเคราะห์ให้แก่ กุลบุตร กุลธิดา ที่ได้รับการยกเว้นจากการศึกษาภาคบังคับตลอดทั้งได้ออกพระราชบัญญัติประถมศึกษา (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2505 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2517) กำหนดสาระสำคัญดังนี้

1) เด็กทุกคนที่มีอายุย่างเข้าปีที่แปด ต้องเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาจนมีอายุย่างเข้าปีที่สิบห้า เว้นแต่เป็นผู้สอบไล่ได้ประโยคประถมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ หรือ หลักสูตรอื่นที่รัฐมนตรีเห็นว่าเทียบเท่า

2) เมื่อมีความเหมาะสมเฉพาะท้องถิ่นตำบลใด เกณฑ์ความรู้สอบไล่ได้ประโยคประถมศึกษาตอนต้น อาจขยับขึ้นเป็นความรู้สอบไล่ได้ประโยคประถมศึกษาตอนปลายตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการได้ ตามที่รัฐมนตรีจะประกาศในราชกิจจานุเบกษา

3) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 มุ่งบังคับให้เด็กเรียนในชั้นประถมศึกษาซึ่งกำหนดไว้ 7 ปี แบ่งเป็นประถมศึกษาตอนต้น 4 ปี และตอนปลาย 3 ปี โดยจะได้ขยายไปยังท้องที่ที่มีความพร้อม

**6) แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 กับการศึกษาภาคบังคับ 6 ปี**

การศึกษาภาคบังคับตามแผนการศึกษาฉบับนี้ กำหนดให้เป็นการศึกษาในระดับประถมศึกษาซึ่งมีกำหนดระยะเวลา 6 ปี และเป็นการศึกษาตอนเดียวโดยมิได้แยกเป็นระดับประถมศึกษาตอนต้นและประถมศึกษาตอนปลาย ทั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะบังคับให้เด็กได้เรียนในระดับประถมศึกษาให้ได้ 6 ปี ในตอนเดียวโดยตลอด เหตุผลที่สำคัญบางประการในการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว คือ การขยายการศึกษาภาคบังคับ 7 ปี ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 ดำเนินการได้ช้ามากประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งเด็กจำนวนมากที่เรียนเพียงชั้นประถมศึกษาตอนต้น 4 ปี ลืมหนังสืออย่างรวดเร็วภายหลังที่ออกจากโรงเรียน สำหรับอายุในการเกณฑ์เด็กเข้าเรียนตามแผนการศึกษาฉบับนี้และตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.

2523 ให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น โดยกำหนดเป็นช่วงอายุที่จะเกณฑ์ไว้เท่านั้น คืออายุครบ 6 ปีบริบูรณ์ และไม่ช้ากว่าอายุครบ 8 ปีบริบูรณ์ (มหาวิทยาลัยขอนแก่น,2533)

จากความหมายของโครงการศึกษา และแผนการศึกษาตามที่ได้ประกาศใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2456 จนถึงปัจจุบันนี้ กล่าวได้ว่าการศึกษาภาคบังคับคือ การศึกษาระดับหนึ่งที่สังคมยอมรับว่าเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ประชาชนทุกคนควรได้รับความเป็นพลเมืองดีและเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามควรแก่อัตภาพ โดยรัฐบังคับให้เยาวชนต้องเข้าเรียนในช่วงอายุที่กำหนดไว้แต่ไม่เก็บค่าเล่าเรียนในสถานศึกษาของรัฐ

## 2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชน

อนุสนธิจากการประชุมระดับโลก เรื่องการศึกษาเพื่อปวงชน ซึ่งรัฐบาลไทยโดยกระทรวงศึกษาธิการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศจัดประชุมในระหว่าง 5-9 มีนาคม 2533 ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ซิตี้ จอมเทียน จังหวัดชลบุรี ผู้แทนจากประเทศต่างๆ กว่า 1,500 คน ได้พร้อมกันประกาศปฏิญญาโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน พอสรุปได้ดังนี้

1) การศึกษาเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนทุกคนทั่วโลกโดยไม่จำกัดอายุ

2) การศึกษาขั้นพื้นฐานที่ดี เป็นรากฐานสำคัญที่จะสร้างเสริมการศึกษาระดับสูงขึ้นไป และส่งเสริมการเรียนรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอันจะทำให้พึ่งตนเองได้

3) การศึกษาทำให้โลกมีความงามน่าอยู่ ปลอดภัย เจริญรุ่งเรือง มีสิ่งแวดล้อมที่ดี และส่งผลถึงความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

4) การศึกษาในปัจจุบัน นับว่าด้อยอยู่มาก สมควรที่จะปรับปรุงการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการและกระจายการศึกษาออกไปสู่ปวงชนอย่างทั่วถึง

ในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการนั้น ได้จัดประชุมสัมมนาระดับชาติ ระหว่างวันที่ 8-12 ตุลาคม 2533 ณ โรงแรมเชียงใหม่พลาซ่า จังหวัดเชียงใหม่ ผลการประชุมพอสรุปได้ดังนี้ (กองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2534)

การศึกษาขั้นพื้นฐานมิใช่หมายถึงการศึกษาระดับประถมศึกษาเท่านั้น แต่มีความหมายรวมถึงความรู้และทักษะเบื้องต้นที่จำเป็น เพื่อเป็นพื้นฐานให้เกิดการเรียนรู้ในขั้นต่อไป และรวมถึงความรู้ ทักษะขั้นพื้นฐานด้านอาชีพ ที่จะช่วยในการดำรงชีวิตตลอดทั้งความรู้และทักษะที่จะ

สร้างบุคคลให้มีคุณธรรม จริยธรรม และเจตคติที่พึงประสงค์ เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ สามารถพัฒนาขีดความสามารถในการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง เต็มความสามารถ ดำเนินชีวิตอย่างมีประโยชน์ มีศักดิ์ศรี มีความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมต่อไป

การศึกษาขั้นพื้นฐานจึงควรเน้นในเรื่องการสร้างคนให้รู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา และใฝ่ใจในการเรียนรู้ ทั้งนี้ให้รัฐถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องจัดให้กับประชาชนทุกคนอย่างทั่วถึงและเพียงพอ โดยไม่จำกัดเพศ วัย สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและเป็นสิทธิหน้าที่อันชอบธรรมของปวงชนที่ได้รับ รวมทั้งสนับสนุนให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานจัดการศึกษาเพื่อปวงชน สมตามเจตนารมย์ที่ว่า การศึกษาเพื่อปวงชนเป็นของปวงชนและโดยปวงชน

## 2.3 การดำเนินงานเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชนที่กล่าวข้างต้น รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อให้ประชากรได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานสูงขึ้นอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะกลุ่มประชากรที่ด้อยทั้งเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งส่วนใหญ่กระจายอยู่ในท้องถิ่นชนบทห่างไกลทั่วประเทศ

การขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน่วยงานที่รับผิดชอบและดำเนินการอยู่ในขณะนี้หลายหน่วยงาน เช่น กระทรวงศึกษาธิการโดยกรมสามัญศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และกระทรวงมหาดไทยโดยโรงเรียนในสังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา สำหรับการดำเนินงานตามโครงการของแต่ละหน่วยงาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

### 1) กรมสามัญศึกษา

กรมสามัญศึกษาได้ดำเนินงานเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาภายใต้โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งมีระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2530 ถึง 2534 โดยในปี 2530 นั้น ได้ดำเนินการเฉพาะในพื้นที่เป้าหมายชนบทยากจน 38 จังหวัด และในปี พ.ศ. 2531-2534 ได้ขยายขอบข่ายการดำเนินงานครอบคลุมไปยังจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศ โดยมีสาระสำคัญของโครงการ ดังนี้

(1) วัตถุประสงค์ของโครงการ

ก. เพื่อสร้างศรัทธาและเจตคติที่ดีต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

ข. เพื่อให้นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตชนบทได้เข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มากยิ่งขึ้น

ค. เพื่อลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโดยเฉพาะในเขตชนบท

(2) เป้าหมาย

ก. จำนวนโรงเรียนในโครงการทั้งสิ้น 718 โรงเรียน จำแนกได้ 5 รุ่น ตามปีที่เข้าโครงการคือรุ่นที่ 1 ปีการศึกษา 2530 จำนวน 225 โรงเรียน รุ่นที่ 2 ปีการศึกษา 2531 จำนวน 93 โรงเรียน รุ่นที่ 3 ปีการศึกษา 2532 จำนวน 82 โรงเรียน รุ่นที่ 4 ปีการศึกษา 2533 จำนวน 106 โรงเรียน และรุ่นที่ 5 ปีการศึกษา 2534 จำนวน 212 โรงเรียน

ข. จำนวนนักเรียนตามแผนการรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 ปีการศึกษา 2530 จำนวน 28,030 คน ปีการศึกษา 2531 จำนวน 45,865 คน ปีการศึกษา 2532 จำนวน 83,505 คน ปีการศึกษา 2533 จำนวน 85,570 คน

(3) มาตรการดำเนินการ

ก. มาตรการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานโครงการ

ข. มาตรการลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง

ค. มาตรการส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองและครอบครัว

ง. มาตรการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน

จ. มาตการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน

(4) ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

ก. ผลการรับนักเรียน

ในปีการศึกษา 2530 ซึ่งมีโรงเรียนเข้าโครงการ จำนวน 225 โรงเรียน สามารถรับนักเรียนได้เพิ่มขึ้น 6,519 คน ปีการศึกษา 2531 เข้าโครงการอีก 93 โรงเรียน รวม 318 โรงเรียน รับนักเรียนได้เพิ่มขึ้น 6,170 คน ปีการศึกษา 2532 เข้าโครงการเพิ่ม 82 โรงเรียน รวมกับรุ่นที่ 1-2 เป็น 400 โรงเรียน รับนักเรียนได้เพิ่มขึ้น

ทั้งสิ้น 11,673 คน

ข. การจัดการเรียนการสอน

ในปีการศึกษา 2532 จากข้อมูลของโรงเรียนที่เข้าโครงการ 389 โรงเรียน พบว่า โรงเรียนที่เปิดสอนหลักสูตรปกติเพียงอย่างเดียว 276 โรงเรียน หรือร้อยละ 70.95 เปิดสอนหลักสูตรกึ่งระบบโรงเรียนเพียงอย่างเดียว 11 โรงเรียน หรือร้อยละ 2.83 และเปิดสอนทั้งหลักสูตรปกติและหลักสูตรกึ่งระบบโรงเรียน 102 โรงเรียนหรือร้อยละ 26.22

**2) กรมการศึกษานอกโรงเรียน**

การศึกษานอกโรงเรียนได้ดำเนินงานเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษา ภายใต้โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนอกระบบโรงเรียน) โดยเริ่มดำเนินการในปี 2533 ประเด็นสำคัญของการดำเนินการ มีดังต่อไปนี้

(1) กลุ่มเป้าหมาย

ก. เด็กและเยาวชนที่จบการศึกษาภาคบังคับแต่ไม่ได้ศึกษาต่อ

ข. กลุ่มเป้าหมายที่มีสภาพปัญหาเฉพาะ เช่น ชนกลุ่มน้อยและประชาชนในพื้นที่เป้าหมายตามนโยบายความมั่นคงของชาติ ประชาชนในชุมชนแออัด ทหารกองประจำการ ผู้ต้องขังในเรือนจำ คนพิการ เด็กเร่ร่อน เด็กชายพวงมาลัย เด็กในสถานที่ก่อสร้าง ฯลฯ ที่มีพื้นฐานจบการศึกษาภาคบังคับ

(2) หลักสูตร

หลักสูตรที่ใช้ในการดำเนินงานมี 3 ประเภท คือ หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2530 ซึ่งมีวิธีเรียนแบบทางไกล แบบตนเอง และแบบชั้นเรียน หลักสูตรประกาศนียบัตรอาชีพ พ.ศ. 2533 มี ปอ.1 ปอ.2 ปอ.3 และหลักสูตรพิเศษ

(3) เป้าหมายการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร

ก. หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2530 เป้าหมายปีการศึกษา 2533 กำหนดเพิ่มปริมาณนักเรียนจากปีก่อน (2532) ร้อยละ 30 ในการเรียนแบบทางไกลร้อยละ 22 ในการเรียนแบบตนเอง และการเรียนแบบชั้นเรียน กำหนดให้เพิ่มปริมาณขึ้นเป็น ร้อยละ 7 นอกจากนี้แผนปฏิบัติการระยะสั้นของโครงการยังได้กำหนดเป้า

หมายจำนวนนักเรียนระหว่างปีการศึกษา 2532-2534 เป็นจำนวน 25,760 คน 27,110 และ 27,100 คน ตามลำดับ

ข. หลักสูตรประกาศนียบัตรอาชีพ พ.ศ.2533 คาดหวังไว้ว่าเมื่อเรียนจบหลักสูตร ปอ.1 ผู้เรียนจะเริ่มมีรายได้ระหว่างเรียน เมื่อเรียนจบหลักสูตร ปอ.2 ผู้เรียนจะสามารถพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น และเมื่อเรียนจบหลักสูตร ปอ.3 ผู้เรียนจะสามารถขยายขอบข่ายอาชีพของตนไปสู่ชุมชนได้

ค. หลักสูตรพิเศษ ซึ่งแผนปฏิบัติการระยะสั้นได้กำหนดจำนวนนักเรียนในระหว่างปีการศึกษา 2532-2534 ไว้จำนวนปีละ 4,100 คน แต่ในปัจจุบันหลักสูตรดังกล่าวอยู่ในระหว่างการปรับปรุงและพัฒนา

**3) กระทรวงมหาดไทยโดยกรมการปกครอง**

เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2533 คณะรัฐมนตรีมีมติให้โรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองพัทยา ดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษาโดยไม่บังคับต่อไปอีก 3 ปี โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 เป็นต้นไป

สำหรับการปฏิบัติงานในเรื่องนี้ สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้วางแนวทางการดำเนินงานดังนี้

1) เปิดทำการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

2) ปีการศึกษา 2534 เปิดทำการสอน 12 เทศบาล ๆ ละ 1 โรงเรียน โรงเรียนละ 1 ห้องเรียน นักเรียนประมาณ 30-40 คน จัดแบบสหศึกษา เรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1-2-3

3) การคัดเลือกโรงเรียน ควรเป็นโรงเรียนที่มีผลสำเร็จทางด้านการจัดการเรียนการสอนและคำนึงถึงผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูมีความกระตือรือร้น เสียสละ และผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในท้องถิ่นสนใจและให้การสนับสนุน

4) การจัดครูเข้าสอนในระดับมัธยมศึกษา ให้คัดเลือกจากครูประถมศึกษาที่มีอยู่แล้วตามวิชาเอก ถ้าไม่สามารถกระทำได้ ให้พิจารณาครูที่มีความชำนาญและมีประสบการณ์การสอนในแต่ละสาขาวิชาทำหน้าที่เป็นครูผู้สอน

## 2.4 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น มีความมุ่งหวังที่จะพัฒนานักเรียนให้พัฒนาสติปัญญาให้เจริญงอกงามพัฒนาลักษณะนิสัยอันดีงาม เพื่อความเป็นพลเมืองดี และพัฒนาคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ อันจะเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิต (กรมวิชาการ, 2533) ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรดังนี้

1) **หลักการของหลักสูตร**

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น มีหลักการดังนี้

(1) เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง

(2) เป็นการศึกษาทั่วไปเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ

(3) เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ

2) **จุดหมายของหลักสูตร**

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษาต่อ ให้สามารถเลือกแนวทางที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะเป็นพลเมืองดี ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะเลือกและตัดสินใจประกอบสัมมาชีพ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีนิสัยในการปรับปรุงงานของตนเองและสังคม เสริมสร้างอนามัยชุมชนและครองชีวิตโดยคำนึงถึงประโยชน์สังคม การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังนี้

(1) มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญและพื้นฐานต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ

(2) สามารถปฏิบัติตนในการรักษา และเสริมสร้างสุขภาพอนามัยของตนเองและชุมชน

(3) สามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนและเลือกแนวทางแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับข้อจำกัดต่าง ๆ

(4) มีความภูมิใจในความเป็นไทย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นตามความสามารถของตน

(5) มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างและปรับปรุงแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้เกิดความเจริญแก่ตนเองและชุมชน

(6) มีทัศนะที่ดีต่อสัมมาชีพทุกชนิด มีนิสัยรักการทำงานและมีความสามารถในการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับความถนัด และความสนใจของตนเอง

(7) มีทักษะพื้นฐานในการประกอบสัมมาชีพ มีความสามารถในการจัดการ และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

(8) เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน สามารถเสนอแนวทางพัฒนาชุมชน ภูมิใจในการปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน

**3) โครงสร้างของหลักสูตร**

โครงสร้างของหลักสูตรประกอบด้วยวิชาและกิจกรรม ดังต่อไปนี้

(1) วิชาบังคับแกน จำนวน 39 หน่วยการเรียน ประกอบด้วยวิชาในหมวดวิชาต่อไปนี้ คือ

| | | |
|---|---|---|
| ภาษาไทย | 12 | หน่วยการเรียน |
| วิทยาศาสตร์ | 9 | หน่วยการเรียน |
| คณิตศาสตร์ | 6 | หน่วยการเรียน |
| สังคมศึกษา | 6 | หน่วยการเรียน |
| พลานามัย | 3 | หน่วยการเรียน |
| ศิลปศึกษา | 3 | หน่วยการเรียน |

(2) วิชาบังคับเลือก จำนวน 18 หน่วยการเรียน ประกอบด้วยรายวิชาในหมวดต่อไปนี้

| | | |
|---|---|---|
| สังคมศึกษา | 6 | หน่วยการเรียน |
| พลานามัย | 6 | หน่วยการเรียน |
| การงาน | 6 | หน่วยการเรียน |

2) วิชาบังคับเลือกเสรี จำนวน 33 หน่วยการเรียน ให้เลือกจากรายวิชาในกลุ่มต่าง ๆ ต่อไปนี้

(1) กลุ่มวิชาภาษา ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ

(2) กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ - คณิตศาสตร์

(3) กลุ่มวิชาสังคมศึกษา

(4) กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ ได้แก่ พลานามัย ศิลปศึกษา

(5) กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ ได้แก่ อาชีพ

3) กิจกรรม ได้แก่กิจกรรมต่อไปนี้

(1) กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ คือ กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ จำนวน 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค และกิจกรรมอื่น ๆ อีก 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

(2) กิจกรรมแนะแนวหรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ จำนวน 1 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค

(3) กิจกรรมอิสระของผู้เรียน จำนวน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

**4) แนวการดำเนินการ**

เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายข้างต้น จึงกำหนดแนวดำเนินการไว้ดังนี้

(1) จัดให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนอย่างหลากหลายเพื่อสำรวจความถนัดและความสนใจ

(2) จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเองและสามารถแสวงหาแนวทางในการพัฒนาตนเอง

(3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทางด้านวิชาการอย่างเต็มความสามารถและได้มีโอกาสหาความรู้และทักษะจากแหล่งวิชาการ สถานประกอบการและสถานประกอบอาชีพอิสระ

(4) จัดให้มีการศึกษาติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

(5) ในการจัดการเรียนการสอนให้ใช้วิธีผสมผสานความรู้กับการปฏิบัติจริงโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และกระบวนการกลุ่ม

(6) ให้ท้องถิ่นปรับรายละเอียดเนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดเห็นสร้างสรรค์งาน

(7) ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆ ให้สอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรม

(8) ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย

(9) ในการจัดการเรียนการสอน ให้คำนึงถึงความต่อเนื่องกับหลักสูตรประถมศึกษาด้วย

**5) หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)**

**(1) เวลาเรียน**

ก. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นใช้เวลาเรียนประมาณ 3 ปี หรือ 6 ภาคเรียน

ข. ในปีการศึกษาหนึ่ง ให้แบ่งเป็นภาคเรียนปกติ 2 ภาค ภาคเรียนละ 20 สัปดาห์ และโรงเรียนอาจเปิดภาคฤดูร้อนได้อีกตามที่เห็นสมควร สำหรับภาคฤดูร้อนนี้ซึ่งมีเวลาเรียน 4 สัปดาห์ เวลาเรียนต่อสัปดาห์ของรายวิชาที่เปิดสอน จะต้องเป็น 5 เท่า ของภาคปกติ

ค. ในสัปดาห์หนึ่งโรงเรียนต้องเปิดเรียนไม่น้อยกว่า 5 วัน วันละไม่น้อยกว่า 7 คาบ คาบละ 50 นาที รวมอย่างน้อย 35 คาบ

ง. ให้เรียนตามหลักสูตรอย่างน้อยสัปดาห์ละ 30 คาบ และจัดให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยเข้าร่วมกิจกรรมลูกเสือ - เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์เป็นกิจกรรมบังคับ 1 คาบต่อสัปดาห์ และกิจกรรมอื่น 1 คาบต่อสัปดาห์ และกิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ไขปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ 1 คาบต่อสัปดาห์ นอกจากนี้ให้มีเวลาสำหรับผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมอิสระอีกสัปดาห์ละ 2 คาบ

(2) หน่วยเรียน

รายวิชาใดที่ใช้เวลาเรียน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ให้มีหน่วยการเรียน 1 หน่วยการเรียน รายวิชาใดที่มีจำนวนคาบเรียนมากกว่า หรือน้อยกว่า 2 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ให้มีจำนวนหน่วยการเรียนมากขึ้นหรือน้อยลงเป็นไปตามสัดส่วน

(3) วิชาบังคับและวิชาเลือกเสรี

ก. ผู้เรียนจะต้องเรียนวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรีตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร สำหรับภาษาต่างประเทศนักเรียนจะต้องเลือกเพียง 1 ภาษา

ข. การจัดทำรายวิชาบังคับเลือกและวิชาเลือกเสรี นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและการใช้แหล่งวิทยาการ สถานประกอบการและสถานประกอบอาชีพอิสระให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

(4) การประเมินผลการเรียน

การประเมินผลการเรียน และการโอนผลการเรียนให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

(5) เกณฑ์การจบหลักสูตร

ก. ต้องเรียนวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรี ตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างจำนวน 90 หน่วยการเรียน และทุกรายวิชาต้องได้รับการตัดสินผลการเรียน

ข. ต้องได้หน่วยการเรียนวิชาบังคับแกนวิชาภาษาไทยและสังคมศึกษา

ค. ต้องได้หน่วยการเรียนทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 80 หน่วยการเรียน

ง. ต้องร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 2 กิจกรรม โดยให้เลือกกิจกรรมลูกเสือ - เนตรนารี หรือกิจกรรมยุวกาชาด หรือกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เป็นกิจกรรมบังคับ 1 คาบต่อสัปดาห์ โดยแต่ละกิจกรรมต้องมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาทั้งหมดที่จัดกิจกรรมของแต่ละภาคเรียน และต้องผ่านจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรมตามที่กำหนด

(6) การแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

ในกรณีที่จะมีการยกเลิก เพิ่มเติม และเปลี่ยนแปลงรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ให้ทำเป็นประกาศหรือคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการ

## 2.5 การดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 6 รัฐบาลได้เริ่มดำเนินงานการขยายโอกาสทางการศึกษา เร่งรัดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันรณรงค์ให้เด็กเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้มากขึ้น เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2533 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปอีก 3 ปี โดยประกาศในท้องที่ ที่มีความพร้อมเป็นปี ๆ ไป กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายขยายโอกาสทางการศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามเจตนารมณ์ของรัฐบาล โดยกำหนดเป้าหมายไว้ว่า จะพยายามให้นักเรียนที่จบประถมศึกษาปีที่ 6 ได้เรียนต่อมัธยมศึกษาปีที่ 1 ครบร้อยละ 100 ในปี พ.ศ. 2540 ดังนั้น จึงได้เริ่มดำเนินงานโครงการนี้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 โดยมติรัฐมนตรีให้โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติทดลองเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดละ 3 โรงเรียน ภายใต้โครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ โดยเปิดในปีการศึกษา 2533-2534 รวมทั้งสิ้น 216 โรงเรียน เป็นผลให้สถิติการเข้าเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพิ่มจากร้อยละ 53.65 ในปีการศึกษา 2533 เป็นร้อยละ 59.2 ในปีการศึกษา 2534 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535)

ด้วยเหตุที่ประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศอยู่ในชนบทห่างไกล ด้อยโอกาสในทุก ๆ ทาง กอปรทั้งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีโรงเรียนกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ กระทรวงศึกษาธิการจึงขออนุมัติจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2534 ให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ในปีการศึกษา 2534 เพิ่มเติมอีก 1,150 โรงเรียน และ ศาสตราจารย์ ดร.ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ให้ยกเลิกโครงการนำร่องขยายการศึกษา

ภาคบังคับ และเปลี่ยนรูปเป็นโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างสมบูรณ์ รวมโรงเรียนที่เปิดแล้วทั้งสิ้น 1,366 โรงเรียน มีห้องเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 1,806 ห้องเรียน (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น, 2535)

ในแผนพัฒนาการศึกษาฯ ระยะที่ 7 (2535-2539) จะเปิดขยายมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพิ่มเติมตามเป้าหมายที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด จำนวน 4,200 ห้องเรียน และในปีการศึกษา 2539 จะสามารถเพิ่มอัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ถึงร้อยละ 98 โดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีส่วนช่วยเพิ่มอัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงร้อยละ 14.3 และคาดว่าปีการศึกษา 2540-2544 จะสามารถเพิ่มอัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ถึงร้อยละ 100 ดังตารางต่อไปนี้

**ตารางที่ 1 เป้าหมายอัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2535-2540 (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2534)**

| แผนพัฒนาระยะที่ 7 | 2535 | 2536 | 2537 | 2538 | 2539 | 2540 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| อัตราการเรียนต่อมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในระบบไม่รวม สปช. | 57.8 | 62.4 | 67.6 | 71.6 | 73.6 | 74.0 |
| อัตราการเรียนต่อมัธยมศึกษาปีที่ 1 รวมที่ สปช.เปิดขยายเพิ่ม | 65.7 | 73.9 | 82.5 | 86.2 | 87.9 | 88.0 |
| อัตราการเรียนต่อมัธยมศึกษาปีที่ 1 (รวม กศน.) | 69.4 | 79.5 | 89.8 | 95.1 | 98.3 | 100.0 |

2.5.1 จุดมุ่งหมาย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้มีโอกาสพัฒนาทักษะในวิชาชีพที่ตนมีความถนัดและสนใจ สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

2.5.2 เป้าหมาย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดเป้าหมายดำเนินการตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้

1) ด้านปริมาณ

(1) ปีการศึกษา 2533 ดำเนินงานโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับจังหวัดละ 3 โรงเรียน รวม 216 ห้องเรียน นักเรียนห้องละ 40 คน

(2) แผนพัฒนาการศึกษาฯ ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) เริ่มดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 เป็นต้นไป โดยกำหนดแผนการเปิดโรงเรียนตั้งแต่ปีการศึกษา 2534-2537 ปีละ 1,000 ห้องเรียน เมื่อรวมกับโครงการนำร่องแล้วจะเปิดได้จำนวน 4,200 ห้องเรียน นักเรียนห้องละ 40 คน จากนั้นตั้งแต่ปีการศึกษา 2538 เป็นต้นไปจะไม่เปิดเพิ่มอีก

2) ด้านคุณภาพ

(1) คุณลักษณะของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังนี้

ก. ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยมีพฤติกรรมการแสดงออกในทางที่ดี

ข. ให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพ โดยมุ่งเน้นอาชีพอิสระตามความสนใจและเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต

ค. สามารถครองตนได้ในระบบเศรษฐกิจและสภาพสังคมปัจจุบัน มีคุณธรรม จริยธรรม มีความประพฤติดี เข้าใจความเป็นประชาธิปไตย

ง. สนใจใฝ่ศึกษาหาความรู้และการฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

หอสมุดกลาง
มหาวิทยาลัยขอนแก่น ท51485 วน LB 5416 ค.2


3) การบริหารหลักสูตรเพื่อให้เกิดคุณภาพตามความต้องการ

(2) การบริหารหลักสูตรเพื่อให้เกิดคุณภาพความต้องการ

ก. จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

ข. ปรับเนื้อหา สาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

ค. พัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน

ง. พัฒนากระบวนการเรียนการสอนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ได้ปฏิบัติจริง

จ. โรงเรียนจัดรูปแบบการสอนวิชาอาชีพที่เหมาะสม

ฉ. จัดหาหนังสือ/อุปกรณ์/สนับสนุนการเรียนการสอน

ช. พัฒนาระบบการนิเทศ ติดตามผลและประเมินผล

ซ. พัฒนาการการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในปีการศึกษา 2534 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกโรงเรียน เพื่อเปิดโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ดังนี้

1) เปิดแล้วไม่เป็นผลกระทบกระเทือนต่อโรงเรียนที่เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นอยู่แล้ว

2) อยู่ในเขตพื้นที่มีอัตราการเรียนต่อต่ำ การเดินทางยากลำบาก ประชากรด้อยฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม

3) โรงเรียนมีความพร้อมด้านอาคาร ห้องเรียน ครูผู้สอน และให้ สปจ.และ สปอ. ร่วมกันพิจารณาจัดบุคลากรปฏิบัติงานในโรงเรียนขยายโอกาสได้ตามความจำเป็น และเหมาะสม

4) ผู้ปกครอง ชุมชน ให้การสนับสนุน

5) ให้เปิดโรงเรียนปีละประมาณ 1 ใน 4 ของกลุ่มโรงเรียน

6) ผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมจังหวัด

**2.5.3 แผนการดำเนินงาน**

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ วางแผนการดำเนินงานไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ดังต่อไปนี้

1) การเปิดโรงเรียน

เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษา เพิ่มขึ้นปีละ 1,000 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 40 คน ตามเป้าหมายของกระทรวงศึกษาธิการ เปิดได้ 4,200 ห้องเรียน ในปีการศึกษา 2538 จากนั้นจะไม่เปิดเพิ่มอีก แต่ถ้ามีความพร้อมเพียงพอ จะเปิดโรงเรียนขยายโอกาสปีละ 1,000 ห้องเรียน จนถึงปีการศึกษา 2539

2) การจัดสรรงบประมาณ

ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 7 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดงบประมาณเพื่อดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังแสดงในตารางที่ 2

**ตารางที่ 2 การจัดตั้งงบประมาณโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2535-2539**

**(สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น, 2535)**

| ปีงบประมาณ | จำนวนโรงเรียน | งบประมาณ (บาท) | หมายเหตุ |
|---|---|---|---|
| 2535 | 2,500 | 2,257,300,000 (สำนักงบประมาณอนุมัติ) 306,684,400 | รวมค่าใช้จ่ายทุกหมวด |
| 2536 | 3,500 | 2,854,370,000 | |
| 2537 | 4,500 | 4,074,660,000 | |
| 2538 | 5,500 | 4,820,970,000 | |
| 2539 | 6,500 | 5,606,460,000 | |

3) การจัดกิจกรรมและโครงการสนับสนุน

3.1 โครงการต่อเนื่องได้กำหนดไว้ดังนี้

(1) จัดตั้งศูนย์วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและวิชาชีพ เพื่อเป็นแหล่งความรู้และฝึกปฏิบัติของครู นักเรียน และชุมชน

(2) จัดบริการสุขภาพอนามัยสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ทั้งด้านการรักษาพยาบาลและพัฒนาสุขภาพอนามัย

(3) ฝึกอบรมพัฒนาบุคลากร ครูผู้สอนรายวิชา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอนและการปรับปรุงระบบการกำหนดตำแหน่ง

(4) การปรับปรุงแผนการเรียนโดยเน้นกระบวนการศึกษาและฝึกทักษะวิชาชีพโดยประสานงานความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

(5) พัฒนาห้องสมุด ให้เป็นแหล่งความรู้และเป็นศูนย์กลางของชุมชน

(6) จัดหาทุนจากภาครัฐและเอกชนทั้งในประเทศและนอกประเทศเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้และประสบการณ์

(7) แผนการจัดตั้งสำนักงานการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นหน่วยงานรองรับการปฏิบัติงานโดยตรง

3.2 โครงการระยะสั้น ได้แก่

(1) เปิดขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด 72 โรงเรียน

(2) ประชุมอบรมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนเปิดใหม่ ปีการศึกษา 2535 จำนวน 1,134 โรงเรียน รวม 1,200 คน

(3) ประชุมสัมมนาศึกษานิเทศก์อำเภอและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง 800 คน

(4) ประชุมอบรมครูผู้สอนรายวิชา 5 รายวิชา

(5) จัดซื้อแบบเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เพื่อจัดสรรให้โรงเรียนในโครงการทุกโรงเรียน

(6) จัดสรรค่าตอบแทนและเงินอุดหนุนให้สำหรับโรงเรียนในโครงการ

(7) จัดสรรเงินค่าครุภัณฑ์ให้ สปจ. สำหรับซื้ออุปกรณ์ให้โรงเรียน

(8) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ นิเทศติดตามผลการดำเนินงานในโครงการ

(9) สปจ. สปอ. นิเทศติดตามผลการดำเนินงานในโครงการ

(10) โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

4) การประสานงาน

เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและบังเกิดผลดี สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ประสานงานและได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งในระดับกรมและส่วนภูมิภาค ดังตารางที่ 3

**ตารางที่ 3 ความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในระดับกรม**

**(สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น, 2535)**

| หน่วยงาน | ความช่วยเหลือและการสนับสนุน |
|---|---|
| 1. กรมวิชาการ | จัดอบรมผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ ครูผู้สอน และให้เอกสารประกอบหลักสูตรแก่ทุกโรงเรียน การจัดกลุ่มโรงเรียน |
| 2. กรมสามัญศึกษา | ให้ความรู้ด้านการจัดการมัธยมศึกษา จัดโรงเรียนพี่เลี้ยง เป็นวิทยากรทั้งในระดับกรม และระดับโรงเรียนในส่วนภูมิภาค |
| 3. กรมการฝึกหัดครู | การฝึกอบรมครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ |
| 4. สสวท. | การฝึกอบรมครูผู้สอนคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และจัดสรรคู่มือครูทั้ง 2 วิชาให้ทุกโรงเรียน |
| 5. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู | การพิจารณาอัตรากำลัง การพัฒนาครูเพื่อเลื่อนระดับ |
| 6. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ | การติดตามประเมินผลและวิจัยทางการศึกษา |
| 7. กรมการศึกษานอกโรงเรียน | ความรู้เรื่องการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ วิทยากรสอนวิชาอาชีพ สถานฝึกวิชาอาชีพ |
| 8. กรมอาชีวศึกษา | การจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ สถานฝึกวิชาอาชีพ วิทยากรสอนวิชาอาชีพ |

ตารางที่ 3 ความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในระดับกรม (ต่อ)

| หน่วยงาน | ความช่วยเหลือและการสนับสนุน |
|---|---|
| 9. ทบวงมหาวิทยาลัย | พัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน การปรับปรุงหลักสูตร |
| 10. แหล่งภูมิปัญญาและสถานประกอบการในชุมชนท้องถิ่น | สนับสนุนการฝึกปฏิบัติวิชาอาชีพ วิทยากรพิเศษ งบประมาณ วัสดุ/ครุภัณฑ์/อุปกรณ์ |
| ฯลฯ | ฯลฯ |

**5) การจัดตั้งหน่วยงานบริหารงานขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน**

ปีการศึกษา 2533 เป็นปีเริ่มแรกที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้รับมอบหมายให้เปิดทำการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษาภายใต้ชื่อว่า "โครงการนำร่องขยายโอกาสทางการศึกษาภาคบังคับ" ดำเนินการบริหารงานโดยจัดตั้งเป็นโครงการพิเศษภายใต้การกำกับ ดูแล ของหน่วยศึกษานิเทศก์ ในปีเริ่มแรกนี้มีโรงเรียนในโครงการทั้งสิ้น 119 โรงเรียน

ปีการศึกษา 2534 กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายที่จะเร่งขยายโอกาสทางการศึกษาให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ได้กำหนดเป้าหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษาปีละ 1,000 โรงเรียน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 เป็นต้นไป จนถึงปีการศึกษา 2537 เนื่องจากเป้าหมายด้านปริมาณเพิ่มขึ้นกว่าเป้าหมายโครงการเดิมมาก จำเป็นต้องจัดทำโครงการเพื่อเสนอขออนุมัติคณะรัฐมนตรีใหม่อีกครั้ง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงได้ดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ โดยจัดทำโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเปลี่ยนแปลงวิธีการบริหารโครงการเสียใหม่ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้นคือได้จัดทำโครงสร้างการบริหารงานและการจัดองค์การเพื่อการบริหารงาน ดังนี้

1. **แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานชุดต่าง ๆ** ได้แก่

ก. คณะกรรมการเฉพาะกิจขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับกรม มีหน้าที่อำนวยการ กำหนดนโยบายการบริหารงาน

ข. คณะอนุกรรมการดำเนินงานด้านต่าง ๆ

1) คณะอนุกรรมการคัดเลือกโรงเรียน การรับนักเรียน และจัดบุคลากร

2) คณะอนุกรรมการจัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์ต่าง ๆ

3) คณะอนุกรรมการด้านวิชาการ คู่มือครู การเรียน หลักสูตร อุปกรณ์การสอน การนิเทศติดตามประเมินผล

4) คณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์

คณะอนุกรรมการทั้ง 4 ฝ่าย อยู่ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการเฉพาะกิจ ๆ

2. **หน่วยงานบริหาร**

จัดตั้งศูนย์อำนวยการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อประสานการดำเนินงานขยายโอกาสทุกระดับ ดังนี้

**ระดับกรม** เป็นหน่วยงานอยู่ในกองนโยบายและแผน มีผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการศูนย์ ๆ และหัวหน้าฝ่ายแผนงานและโครงการทำหน้าที่เป็นเลขานุการศูนย์ฯ

**ระดับจังหวัด** อยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายแผนงานและงบประมาณ มีผู้ช่วยผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการศูนย์ หัวหน้าฝ่ายแผนงานและงบประมาณทำหน้าที่เป็นเลขานุการศูนย์ฯ

**ระดับอำเภอ** อยู่ในความรับผิดชอบของงานบริหารทั่วไป มีหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอเป็นหัวหน้าศูนย์ หัวหน้างานบริหารทั่วไปเป็นเลขานุการศูนย์ฯ

3. **ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 7 (2535-2539)**

เพื่อให้การบริหารงานมีคุณภาพและบังเกิดผลดีสูงสุดจึงปรับปรุงการบริหารงานระดับกรม โดยยกเลิกคณะกรรมการทุกชุดในข้อ 1 พร้อมแต่งตั้งคณะกรรมการใหม่ และปรับโครงสร้างของศูนย์อำนวยการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นสำนักงานขยายโอกาส

ทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สขพ.) มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) จัดตั้งคณะกรรมการการขยายโอกาสทางการศึกษา ให้มีหน้าที่กำกับดูแลงานขยายโอกาสทางการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีเลขาธิการคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นประธานกรรมการ และมีผู้อำนวยการสำนักงานการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นเลขานุการ

2) จัดตั้งสำนักงานการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เป็นหน่วยงานระดับกอง มีหน้าที่รับผิดชอบงานการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติโดยตรง

3) กำหนดหน้าที่ของสำนักงานการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

(1) รับผิดชอบงานขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(2) จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาและแผนปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ

(3) จัดทำข้อมูลการจัดสรรงบประมาณเพื่อการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา

(4) จัดทำรายละเอียดความต้องการด้านงบประมาณ และบุคลากรเพื่อการสอนในระดับมัธยมศึกษา

(5) จัดหางบประมาณ ทุนจากหน่วยงานและองค์การต่างๆ ทั้งในประเทศและ/หรือต่างประเทศ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน

(6) จัดทำเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนในส่วนของมัธยมศึกษา เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน

(7) จัดทำข้อมูลในการนำเสนอเพื่อพิจารณาการเปิดสอนมัธยมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาและจัดทำแผนการรับนักเรียน แผนชั้นเรียน แผนงานอื่น ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพ

(8) ศึกษา วิจัย ค้นคว้า เทคนิควิธีการใหม่เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน การสอนและเผยแพร่ความรู้ใหม่ไปยังโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

(9) จัดทำระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา

(10) ประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมวิชาการ กรมอาชีวศึกษา กรมสามัญศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน ทบวงมหาวิทยาลัย สสวท. กรมแรงงาน ฯลฯ

(11) นิเทศ ติดตามผล และประเมินผล

(12) งานประชาสัมพันธ์

(13) งานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

4) การจัดองค์กรของสำนักงานการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

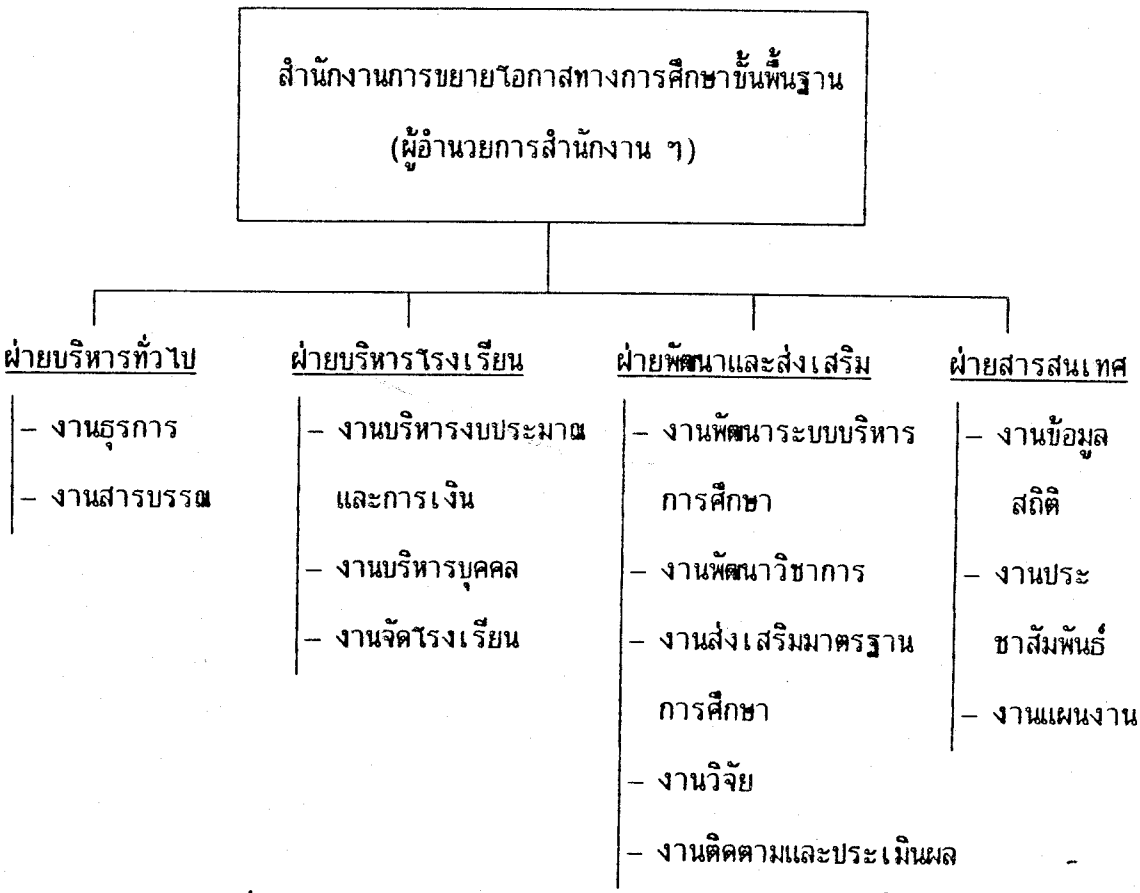


**แผนภูมิที่ 1 องค์กรสำนักงานการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน**

**(สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น, 2535)**

## 2.6 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่นกับโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อ วันที่ 22 พฤษภาคม 2533 ที่ประชุมมีมติเห็นชอบตามข้อเสนอของกระทรวงศึกษาธิการ อนุมัติให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติดำเนินการทดลองโรงเรียนในโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ ในโรงเรียนประถมศึกษา

ปีการศึกษา 2533 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ได้ดำเนินตามโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับจำนวน 1 โรงเรียน ที่โรงเรียนบ้านวังยาว ตำบลนาหนองทุ่ม อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

ปีการศึกษา 2534 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีนโยบายกำหนดให้สำนักงานประถมศึกษาจังหวัดแต่ละแห่ง เปิดโรงเรียนโครงการนี้ จำนวน 1 ใน 4 ของกลุ่มโรงเรียน เพื่อสนองนโยบายดังกล่าวสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่นได้เปิดโรงเรียนในปีการศึกษา 2534 เพิ่มจำนวน 37 โรงเรียน รวมทั้งปีการศึกษา 2533 อีก 1 โรงเรียนรวมเป็น 38 โรงเรียน จำนวนนักเรียน 1,495 คนและเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายจึงได้เปลี่ยนชื่อโครงการเป็นโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

และตั้งแต่ปีการศึกษา 2535-2537 คณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น ได้เห็นชอบการเปิดโรงเรียนในโครงการนำร่องขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น เมื่อการประชุมครั้งที่ 2/2535 วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2535 ดังนี้

ปีการศึกษา 2535 จำนวน 43 โรงเรียน

ปีการศึกษา 2536 จำนวน 40 โรงเรียน

ปีการศึกษา 2537 จำนวน 49 โรงเรียน

### 2.6.1 นโยบายขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของจังหวัดขอนแก่น

การดำเนินงานตามนโยบายขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมตอนต้นของกระทรวงศึกษาธิการนั้น คณะกรรมการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่นได้นำเข้าสู่การพิจารณาในที่ประชุม เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2534 และได้ให้ความเห็นชอบใน

หลักการตามที่คณะกรรมการเฉพาะกิจนำเสนอ เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2534 โดยยึดแนวนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้ คือ

1) กระจายโรงเรียนที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้ครอบคลุมพื้นที่จังหวัด โดยเน้นพื้นที่ที่มีอัตราการเรียนต่อต่ำ

2) ระยะทางของโรงเรียนที่เปิดสอนต้องห่างจากโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีอยู่แล้วไม่ต่ำกว่า 5 กิโลเมตร

3) การเปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ให้เป็นไปตามที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้มีหนังสือแจ้งผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดตามหนังสือที่ ศธ.1405/9755 ลงวันที่ 19 มีนาคม 2534 และหนังสือ ที่ ศธ. 1405/10770 ลงวันที่ 14 พฤษภาคม 2534

4) การเพิ่มจำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ตลอดจนการกำหนดที่ตั้งโรงเรียนและการศึกษานอกโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้หน่วยงานทางการศึกษาหานวัตกรรมดำเนินการให้ได้นักเรียนมากที่สุด

5) การขอจัดตั้งโรงเรียนนำร่องขยายโอกาสทางการศึกษา การขอจัดตั้งสาขาโรงเรียนให้ศึกษาตามหนังสือกระทรวงศึกษาธิการ ที่ ศธ.0205/34438 ลงวันที่ 6 พฤศจิกายน 2533 ให้คณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมจังหวัด เป็นผู้พิจารณากำหนด รวมทั้งติดตามผลการดำเนินงานเสนอให้กระทรวงศึกษาธิการทราบเป็นระยะ

## 2.7 สภาพทั่วไปของชุมชนและโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2534

### 1) โรงเรียนบ้านหินลาดวังตอ

โรงเรียนบ้านหินลาดวังตอ ตั้งอยู่บ้านหินลาด หมู่ที่ 11 ตำบลบ้านค้อ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เขตบริการครอบคลุม 3 หมู่บ้าน คือ (1) บ้านหินลาด หมู่ที่ 11 (2) บ้านวังตอ หมู่ที่ 10 (3) บ้านวังตอ หมู่ที่ 14 โรงเรียนห่างจากอำเภอ 25 กิโลเมตร ห่างจากโรงเรียนมัธยมศึกษา 25 กิโลเมตร โรงเรียนมีพื้นที่ 17 ไร่

โรงเรียนบ้านหินลาดวังตอ มีนักเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 604 คน เด็กเล็กจำนวน 61 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 58 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 นอกเขตบริการ 14 คน

อัตรากำลังครูมีทั้งหมด จำนวน 27 คน วุฒิปริญญาตรี จำนวน 25 คน อนุปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวน 2 คน มีครูทำการสอนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 9 คน โรงเรียนสาวะถีพิทยาสารเป็นโรงเรียนมัธยมพี่เลี้ยง

**2) โรงเรียนบ้านหนองกุงใหญ่**

โรงเรียนบ้านหนองกุงใหญ่ ตั้งอยู่บ้านอนามัย หมู่ที่ 6 ตำบลหนองกุงใหญ่ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น เขตบริการครอบคลุม 2 หมู่บ้าน คือ (1) บ้านหนองกุงใหญ่ หมู่ที่ 1 (2) บ้านอนามัย หมู่ที่ 6 โรงเรียนห่างจากอำเภอ 8 กิโลเมตร ห่างจากโรงเรียนมัธยมศึกษา 10 กิโลเมตร โรงเรียนมีพื้นที่ 20 ไร่

โรงเรียนบ้านหนองกุงใหญ่ มีนักเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 454 คน เด็กเล็กจำนวน 37 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 53 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 นอกเขตบริการ 8 คน

อัตรากำลังครูมีทั้งหมด จำนวน 22 คน วุฒิปริญญาตรี จำนวน 19 คน อนุปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวน 3 คน มีครูทำการสอนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 10 คน โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคมเป็นโรงเรียนมัธยมพี่เลี้ยง

**3) โรงเรียนบ้านวังยาว**

โรงเรียนบ้านวังยาว ตั้งอยู่บ้านวังยาวน้อย หมู่ที่ 7 ตำบลนาหนองทุ่ม อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น เขตบริการครอบคลุม 3 หมู่บ้าน คือ (1) บ้านวังยาวน้อย หมู่ที่ 7 (2) บ้านวังยาวใหญ่ หมู่ที่ 4 (3) บ้านวังเจริญ หมู่ที่ 8 โรงเรียนห่างจากอำเภอ 30 กิโลเมตร ห่างจากโรงเรียนมัธยมศึกษา 20 กิโลเมตร โรงเรียนมีพื้นที่ 26 ไร่

โรงเรียนบ้านวังยาว มีนักเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 437 คน เด็กเล็กจำนวน 56 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 27 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 นอกเขตบริการ 3 คน

อัตรากำลังครูมีทั้งหมด จำนวน 25 คน วุฒิปริญญาตรี จำนวน 17 คน อนุปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวน 8 คน มีครูทำการสอนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 4 คน โรงเรียนชุมแพศึกษาเป็นโรงเรียนมัธยมพี่เลี้ยง

**4) โรงเรียนบ้านพระบุหันราษฎร์ประสาท**

โรงเรียนบ้านพระบุหันราษฎร์ประสาท ตั้งอยู่บ้านพระเนาว์ หมู่ที่ 2 ตำบลพระบุฯ อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น เขตบริการครอบคลุม 3 หมู่บ้าน คือ (1) บ้านพระเนาว์ หมู่ที่ 2 (2) บ้านพระบุ หมู่ที่ 1,2 (3) บ้านหัน หมู่ที่ 8 โรงเรียนห่างจากอำเภอ 8 กิโลเมตร ห่างจากโรงเรียนมัธยมศึกษา 6 กิโลเมตร โรงเรียนมีพื้นที่ 4.1 ไร่

โรงเรียนบ้านพระบุหันราษฎร์ประสาท มีนักเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 396 คน เด็กเล็ก จำนวน 64 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 41 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 นอกเขตบริการ 11 คน

อัตรากำลังครูมีทั้งหมด จำนวน 19 คน วุฒิปริญญาตรี จำนวน 17 คน อนุปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวน 2 คน มีครูทำการสอนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 7 คน โรงเรียนประชารัฐวิทยาเสริมเป็นโรงเรียนมัธยมพี่เลี้ยง

**5) โรงเรียนบ้านทรัพย์สมบูรณ์**

โรงเรียนบ้านทรัพย์สมบูรณ์ ตั้งอยู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ หมู่ที่ 6 ตำบลห้วยม่วงกิ่งอำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น เขตบริการครอบคลุม 3 หมู่บ้าน คือ (1) บ้านทรัพย์สมบูรณ์ หมู่ที่ 6 (2) บ้านห้วยซ้อ หมู่ที่ 5 (3) บ้านห้วยเตย หมู่ที่ 7 โรงเรียนห่างจากอำเภอ 15 กิโลเมตร ห่างจากโรงเรียนมัธยมศึกษา 15 กิโลเมตร โรงเรียนมีพื้นที่ 16.3 ไร่

โรงเรียนบ้านทรัพย์สมบูรณ์ มีนักเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 630 คน เด็กเล็ก จำนวน 96 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 65 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 นอกเขตบริการ 7 คน

อัตรากำลังครูมีทั้งหมด จำนวน 25 คน วุฒิปริญญาตรี จำนวน 23 คน อนุปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวน 2 คน มีครูทำการสอนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 8 คน โรงเรียนชุมแพศึกษาเป็นโรงเรียนมัธยมพี่เลี้ยง

**6) โรงเรียนบ้านกุดธาตุ**

โรงเรียนบ้านกุดธาตุ ตั้งอยู่บ้านกุดธาตุ หมู่ที่ 1,2 ตำบลกุดธาตุ อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น เขตบริการครอบคลุม 3 หมู่บ้านคือ บ้านกุดธาตุ หมู่ที่ 1,2,12 โรงเรียนห่างจากอำเภอ 21 กิโลเมตร ห่างจากโรงเรียนมัธยมศึกษา 18 กิโลเมตร โรงเรียนมีพื้นที่ 6 ไร่

โรงเรียนบ้านกุดธาตุ มีนักเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 237 คน เด็กเล็กจำนวน 30 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 31 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 นอกเขตบริการ 1 คน

อัตรากำลังครูมีทั้งหมด จำนวน 13 คน วุฒิปริญญาตรี จำนวน 7 คน อนุปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวน 6 คน มีครูทำการสอนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 5 คน โรงเรียนหนองนาคำวิทยาคมเป็นโรงเรียนมัธยมพี่เลี้ยง

**7) โรงเรียนบ้านโนนทอง**

โรงเรียนบ้านโนนทอง ตั้งอยู่บ้านโนนทอง หมู่ที่ 2 ตำบลโนนทอง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น เขตบริการครอบคลุม 2 หมู่บ้านคือ บ้านโนนทอง หมู่ที่ 1,2 โรงเรียนห่างจากอำเภอ 8 กิโลเมตร ห่างจากโรงเรียนมัธยมศึกษา 9 กิโลเมตร โรงเรียนมีพื้นที่ 10 ไร่

โรงเรียนบ้านโนนทอง มีนักเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 410 คน เด็กเล็กจำนวน 38 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 39 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 นอกเขตบริการ 5 คน

อัตรากำลังครูมีทั้งหมด จำนวน 20 คน วุฒิปริญญาตรี จำนวน 17 คน อนุปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวน 3 คน มีครูทำการสอนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 10 คน โรงเรียนหนองนาคำวิทยาคมเป็นโรงเรียนมัธยมพี่เลี้ยง

**8) โรงเรียนหนองแวงมน**

โรงเรียนหนองแวงมน ตั้งอยู่บ้านแวงมน หมู่ที่ 4 ตำบลโคกสง่า อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น เขตบริการครอบคลุม 2 หมู่บ้านคือ (1) หมู่บ้านแวงมน หมู่ที่ 5 (2) บ้านแวงกลาง หมู่ที่ 4 (3) บ้านโคกสง่า หมู่ที่ 6 โรงเรียนห่างจากอำเภอ 22 กิโลเมตร ห่างจากโรงเรียนมัธยมศึกษา 20 กิโลเมตร โรงเรียนมีพื้นที่ 16 ไร่

โรงเรียนบ้านหนองแวงมน มีนักเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 223 คน เด็กเล็ก จำนวน 36 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 46 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 นอกเขตบริการ 15 คน

อัตรากำลังครูมีทั้งหมด จำนวน 13 คน วุฒิปริญญาตรี จำนวน 9 คน อนุปริญญาหรือเทียบเท่าจำนวน 4 คน มีครูทำการสอนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 5 คน โรงเรียนเมืองพลพิทยาคม เป็นโรงเรียนมัธยมพี่เลี้ยง

**9) โรงเรียนโคกสำราญ**

โรงเรียนโคกสำราญ ตั้งอยู่บ้านโคกสำราญ หมู่ที่ 11 ตำบลโคกสำราญ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น เขตบริการครอบคลุมมี 1 หมู่บ้านคือ บ้านโคกสำราญ หมู่ที่ 11 โรงเรียนห่างจากอำเภอ 18 กิโลเมตร ห่างจากโรงเรียนมัธยมศึกษา 13 กิโลเมตร โรงเรียนมีพื้นที่ 18 ไร่

โรงเรียนบ้านโคกสำราญ มีนักเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 282 คน เด็กเล็ก จำนวน 36 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 42 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 นอกเขตบริการ 28 คน

อัตรากำลังครูมีทั้งหมดจำนวน 15 คน วุฒิปริญญาตรี จำนวน 13 คน อนุปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวน 2 คน มีครูทำการสอนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 7 คน โรงเรียนบ้านแฮดศึกษาเป็นโรงเรียนมัธยมพี่เลี้ยง

**10) โรงเรียนบ้านหนองบัวน้อยห้วยไจดโนนขามแป**

โรงเรียนบ้านหนองบัวน้อยห้วยไจดโนนขามแป ตั้งอยู่บ้านหนองบัวน้อย หมู่ที่ 2 ตำบลกุดน้ำใส อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เขตบริการครอบคลุม 3 หมู่บ้าน คือ (1) บ้านหนองบัวน้อย หมู่ที่ 2 (2) บ้านห้วยไจด หมู่ที่ 3 (3) บ้านโนนขามแป หมู่ที่ 5 โรงเรียนห่างจากอำเภอ 18 กิโลเมตร ห่างจากโรงเรียนมัธยมศึกษา 12 กิโลเมตร โรงเรียนมีพื้นที่ 37 ไร่

โรงเรียนบ้านหนองบัวน้อยห้วยไจดโนนขามแป มีนักเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 208 คน เด็กเล็ก จำนวน 32 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 20 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 นอกเขตบริการ 6 คน

อัตรากำลังมีครูทั้งหมดจำนวน 9 คน วุฒิปริญญาตรี จำนวน 3 คน อนุปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 9 คน มีครูทำการสอนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 9 คน โรงเรียนน้ำพองพัฒนาศึกษารัชมังคลาภิเษกเป็นโรงเรียนมัธยมพี่เลี้ยง

**11) โรงเรียนบ้านทุ่งบ่อ**

โรงเรียนบ้านทุ่งบ่อ ตั้งอยู่บ้านทุ่งบ่อ หมู่ที่ 3 ตำบลดงเมืองแอม อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น เขตบริการครอบคลุม 2 หมู่บ้านคือ (1) บ้านทุ่งบ่อ หมู่ที่ 3 (2) บ้านหนองโน หมู่ที่ 5 โรงเรียนห่างจากอำเภอ 12 กิโลเมตร ห่างจากโรงเรียนมัธยมศึกษา 12 กิโลเมตร โรงเรียนมีพื้นที่ 9.3 ไร่

โรงเรียนบ้านทุ่งบ่อ มีนักเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 261 คน เด็กเล็กจำนวน 45 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 21 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 นอกเขตบริการ 5 คน

อัตรากำลังมีครูทั้งหมดจำนวน 12 คน วุฒิปริญญาตรี จำนวน 10 คน อนุปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวน 2 คน มีครูทำการสอนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 7 คน โรงเรียนเขาสวนกวางวิทยานุกูลเป็นโรงเรียนมัธยมพี่เลี้ยง

**12) โรงเรียนบ้านห้วยหว้า**

โรงเรียนบ้านห้วยหว้า ตั้งอยู่บ้านห้วยหว้า หมู่ที่ 6 ตำบลโนนม่อง อำเภอบ้านผาง จังหวัดขอนแก่น เขตบริการครอบคลุม 6 หมู่บ้าน คือ (1) บ้านห้วยหว้า หมู่ที่ 6,8 (2) บ้านโนนม่อง หมู่ที่ 2 (3) บ้านสกุ้งแก้ว หมู่ที่ 1 (4) บ้านหินฮาว หมู่ที่ 4 (5) บ้านโนนคูณ หมู่ที่ 3 (6) บ้านหินตั้ง หมู่ที่ 7 โรงเรียนห่างจากอำเภอ 10 กิโลเมตร ห่างจากโรงเรียนมัธยมศึกษา 10 กิโลเมตร โรงเรียนมีพื้นที่ 13 ไร่

โรงเรียนบ้านห้วยหว้า มีนักเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 196 คน เด็กเล็ก จำนวน 29 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 31 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 นอกเขตบริการ 3 คน

อัตรากำลังครูมีทั้งหมด จำนวน 11 คน วุฒิปริญญาตรี จำนวน 8 คน อนุปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวน 3 คน มีครูทำการสอนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 4 คน

**13) โรงเรียนบ้านหนองแวงยาว**

โรงเรียนบ้านหนองแวงยาว ตั้งอยู่บ้านหนองแวงยาว หมู่ที่ 1 ตำบลดอนดู่ อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น เขตบริการครอบคลุม 4 หมู่บ้าน คือ (1) บ้านแวงยาว หมู่ที่ 1 (2) บ้านหนองแวง หมู่ที่ 7 (3) บ้านป่าหวาย หมู่ที่ 11 (4) บ้านโนนไพธิ์ หมู่ที่ 1 โรงเรียนห่างจากอำเภอ 15 กิโลเมตร ห่างจากโรงเรียนมัธยมศึกษา 18 กิโลเมตร โรงเรียนมีพื้นที่ 15 ไร่

โรงเรียนบ้านหนองแวงยาว มีนักเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 164 คน เด็กเล็กจำนวน 15 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 28 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 นอกเขตบริการ 2 คน

อัตรากำลังครูมีทั้งหมด จำนวน 10 คน วุฒิปริญญาตรี จำนวน 7 คน อนุปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวน 3 คน มีครูทำการสอนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 7 คน โรงเรียนหนองสองห้องวิทยาเป็นโรงเรียนมัธยมพี่เลี้ยง

14) โรงเรียนบ้านคำไซ่

โรงเรียนบ้านคำไซ่ ตั้งอยู่บ้านคำคันไซ่ หมู่ที่ 6 ตำบลคำแคน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น เขตบริการครอบคลุม 1 หมู่บ้าน คือ บ้านคันไซ่ หมู่ที่ 6 โรงเรียนห่างจากอำเภอ 30 กิโลเมตร ห่างจากโรงเรียนมัธยมศึกษา 30 กิโลเมตร โรงเรียนมีพื้นที่ 30.2 ไร่

โรงเรียนบ้านคำไซ่ มีนักเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 90 คน เด็กเล็ก 20 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 25 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 นอกเขตบริการ 4 คน

อัตรากำลังครูมีทั้งหมด จำนวน 9 คน วุฒิปริญญาตรี จำนวน 7 คน อนุปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 2 คน มีครูทำการสอนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 7 คน โรงเรียนมัญจาศึกษาเป็นโรงเรียนมัธยมพี่เลี้ยง

## 2.8 ความคิดเห็นของนักการศึกษา นักวิชาการและนักการเมืองที่มีต่อโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ

จากมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 22 พฤษภาคม 2533 ให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติดำเนินงานโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ ได้มีการแสดงความคิดเห็นจากบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ผ่านทางสื่อมวลชน การประชุมสัมมนา มีทั้งกลุ่มที่เห็นด้วย กลุ่มที่เห็นด้วยแต่มีเงื่อนไขและกลุ่มที่คัดค้าน ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดของบุคคลต่าง ๆ จากสื่อมวลชน จากเอกสารการประชุมสัมมนา สรุปแนวคิดของนักการศึกษา นักการเมือง พอสังเขปได้ดังนี้

1) กลุ่มที่เห็นด้วยกับการดำเนินการโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ

จากการให้สัมภาษณ์ การแสดงความคิดเห็นทางหนังสือพิมพ์และเอกสารรายงานการสัมมนาของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เมื่อประมวลความคิดเห็นเหล่านั้นพอสรุปได้ดังนี้

ก่อ สวัสดิพาณิชย์ (2533) ให้ความคิดเห็นว่า ถ้าจะขยายโรงเรียนมัธยมให้แพร่หลายให้คนได้เรียนอย่างทั่วถึงอย่างน้อยต้องเปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาใหม่ 5,000 โรง จึงจะครอบทุกตำบลต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก เมื่อเป็นอย่างนี้ควรใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ ขณะนี้สวีเดนทำแล้วก็เหมือนโรงเรียนราษฎร์ในปัจจุบัน "ผมขอใช้คำของ ดร.ป๋วยที่ว่าอะไรก็ตามถ้ารอให้พร้อมก็ไม่ต้องทำ ให้ทำไปก่อนแล้วค่อยแก้ไขอย่าหยุดนิ่ง"

พนอม แก้วกำเนิด มีความคิดเห็นว่า สปช. มีความพร้อมที่จะสอนหลักสูตรมัธยมศึกษาได้ เพราะครูเคยเรียนด้านการศึกษามาแล้ว การสอนเพียงแต่ปรับมาใช้เท่านั้นผู้บริหารส่วนมากปริญญากันทั้งนั้น ถ้ามีความตั้งใจจริงก็ทำได้ ไม่ได้บุ่มบ่ามอย่างที่คนคิด (นสพ. มติชน, 5 มิถุนายน 2533)

มานะ รัตนโกเศศ (2533) ให้ความเห็นว่า ในปีหนึ่ง ๆ มีนักเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประมาณ 1 ล้านคน หากจะสร้างโรงเรียนมัธยมจะต้องใช้งบประมาณกันอีกมากมาย วิธีดำเนินการให้ประหยัดที่สุดและมีนักเรียนเรียนต่อให้มากที่สุด คือ เปิดมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ที่โรงเรียนประถมศึกษาโดยผู้ปกครองไม่ต้องเดือดร้อน

เดโช สวนานนท์ เห็นด้วยในหลักการขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 9 ปี หากโรงเรียนประถมศึกษาจัด ควรแยกบริเวณประถมศึกษากับมัธยมศึกษา ตลอดทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย (นสพ. มติชน 9 พฤศจิกายน 2533)

จรรจา สุวรรณทัต (2530) มีความคิดเห็นว่า ประเทศไทยถึงเวลาที่จะขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี ทั้งนี้เพราะว่าเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศ แต่จะต้องทำด้วยความรอบคอบอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในแง่มุมของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และจิตวิทยา และผลการประเมินสัมฤทธิผลของการจัดการศึกษาภาคบังคับในปัจจุบัน

ธำรงค์ อุดมไพจิตรกุล (2530) มีความคิดเห็นว่า การศึกษาภาคบังคับถึงระดับมัธยมศึกษาควรจะดำเนินการมาตั้งนานแล้ว ถ้าหากรัฐและประชาชนมีความพร้อมในส่วนของรัฐนั้นดูภาพทั่วไป น่าจะพร้อมแล้วไม่ว่าจะเป็นอาคารสถานที่ ด้านงบประมาณครูผู้สอน ครูประถมศึกษาสามารถสอนระดับมัธยมศึกษาได้เพราะการผลิตครูระดับปริญญาตรีส่วนมากผลิตครูสอนระดับมัธยมศึกษา แต่สามารถรองรับเป็นระดับประถมศึกษา ฉะนั้นครูที่อยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาสามารถที่จะสอนระดับมัธยมศึกษาได้

2) กลุ่มที่เห็นด้วยในการขยายโอกาสทางการศึกษาเป็น 9 ปี แต่มีเงื่อนไขบางประการ ถ้าหากจะขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งกลุ่มที่มีความคิดเห็นกลุ่มนี้มีจำนวนค่อนข้างมาก บุคคลที่มีความคิดในหัวข้อนี้ประกอบด้วย

พนม พงษ์ไพบูลย์ เห็นว่า สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกับกรมสามัญศึกษา ควรร่วมมือกันจัดโดยรัฐจะต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ปัญหาการ

ขยายโอกาสทางการศึกษาขึ้นอยู่กับผู้ปกครองมากกว่า ว่าจะเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาหรือไม่ (นสพ.มติชน 27 มิถุนายน 2532)

ประเวส วะสี (2533) เห็นว่า คนชนบทเป็นคนคิดเก่ง และเป็นคนคิดความคุ้มค่าเก่ง เดิมเขาจึงส่งลูกมาเรียน เพราะสมัยเก่าพอส่งลูกมาเรียนจะได้รับราชการ ฉะนั้นจึงขายวัวขายควาย จำนองที่นาส่งลูกมาเรียน เพราะทำแล้วเขาคิดว่าคุ้มค่า ลูกจะมีฐานะสูงขึ้น แต่เดี๋ยวนี้ตำแหน่งต่าง ๆ ปิดหมดแล้ว ถึงเรียนก็เข้าทำงานที่ไหนไม่ได้

ในการจัดการศึกษาภาคบังคับอีก 3 ปี ไม่เห็นด้วย เพราะการบังคับเป็นการใช้อำนาจบังคับเขา แล้วเราไม่ต้องปรับปรุงอะไร ไม่ใช่ว่าไม่เห็นด้วยกับการที่คนจะมีการศึกษามากขึ้น ตรงนี้เห็นด้วยมากกับคนที่จะมีการศึกษาสูงขึ้น เพราะฉะนั้น ในช่วงที่กำลังทดลองอยู่นี้ น่าจะมีการประเมินการวิจัยและการวิจัยนั้นควรทำในมหาวิทยาลัย คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเห็นว่าเหมาะที่สุด ดูว่าจะมีคนเข้าเรียนใหม่เท่าไร ทำไมจึงมาเข้าเรียน ทำไมไม่เข้าเรียน เกิดผลดีผลเสียอย่างไร

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2533) เห็นว่า ถ้าหากถามเด็ก เด็กก็จะต้องว่าอยากเรียน ถ้าถามผู้ปกครอง 98% อยากให้ลูกเรียน แต่ความจำเป็นในชีวิตทำให้เรียนไม่ได้ ถ้าจะจัดการศึกษาภาคบังคับ ควรถามประชาชนดูก่อนว่าเขาต้องการอะไร การจัดการศึกษาภาคบังคับจะบังคับรัฐด้วยไหม เพราะงบประมาณมีจำกัด ดังนั้นจึงเกิดโครงการนำร่องฯ ขึ้นมา นำร่องคืออะไร ถ้าแปลว่า ทำให้สำเร็จรอบคอบโดยถนอมประชาชนพอสมควรก็แล้วไป แต่ถ้านำร่องโดยการทดลอง ลองผิดลองถูก ใครเป็นผู้รับเคราะห์ลูกชาวบ้านอีกแล้วรับเคราะห์เป็นหนูตะเภา ดังนั้นถ้าจะบังคับ ควรบังคับทั้งรัฐบาลและประชาชน

ความเห็นขณะนี้คือ สนับสนุนให้มาเรียนมากที่สุดเท่าที่จะเรียนได้ และสิ่งที่เน้นมากที่สุดคือ จะจัดอะไรให้เขาจึงจะมีประโยชน์คุ้มค่า

ทองคูณ หงษ์พันธ์ (2533) เคยไปประชุมผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโนนดินแดง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ เกลี้ยกล่อมให้ผู้ปกครองส่งลูกเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เมื่อพูดเสร็จถามเด็กว่าใครจะเรียนต่อ เด็กยกมือกันมากมาย ถามผู้ปกครองมีเพียงไม่กี่รายที่ยกมือ เมื่อถามเหตุผลที่ไม่ส่งลูกเรียน ก็ตอบง่าย ๆ ว่าไม่มีคนตักน้ำให้อาบ บางคนตอบว่าลูกจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แล้วไม่ทำอะไร มานอนดีดกีตาร์ที่บ้าน

ทำอะไรไม่เป็น เป็นคนแปลกแยกจากชาวบ้าน เดี๋ยวนี้มีอะไรบางอย่างในทัศนคติของชาวบ้านอยากจะใช้คำแรง ๆ คำหนึ่งว่า "เดี๋ยวนี้การศึกษาเป็นภัยอย่างหนึ่งของสังคม ถ้าหลีกได้ก็หลีก" ชาวบ้านมองว่าเป็นเรื่องสิ้นเปลือง ทำให้ครอบครัวอุ่นวาย

ในการจัดการการศึกษาภาคบังคับ ดร.ทองคูณเห็นว่า ควรจะบังคับชั้นไหน ระดับประถม มัธยม อุดมศึกษา ไม่เห็นด้วยที่จะใช้การศึกษาภาคบังคับไปปะปนกับระดับการศึกษา ระดับก็ขอให้เป็นของระดับไป เห็นด้วยกับการที่จะขยายการศึกษาให้สูงขึ้น จะบังคับหรือไม่เป็นหลักการและวิธีวัดถ้าใช้คำว่าบังคับ เป็นคำค่อนข้างจะลบ

อารี สัณหฉวี (2533) เห็นด้วยกับการที่จะให้เด็กได้รับการศึกษาสูงขึ้น แต่คิดว่าควรจะออกมารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เช่น สอนวิชาชีพให้ในระยะสั้น การสอนตอนกลางคืน หรือสอนทางไปรษณีย์ ส่วนจะบังคับควรจะปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมก่อน

ธีระ รุญเจริญ (2533) เห็นว่า การศึกษาเป็นสิ่งที่ดี ถ้าประชาชนเห็นความสำคัญของการศึกษา จะมาเรียนเองไม่ต้องบังคับ แต่ขณะนี้จัดตามความต้องการของรัฐบาลไม่จัดตามความต้องการของประชาชน แต่ต้องยอมรับว่า การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนา แต่ควรจะเป็นความต้องการของประชาชนด้วย ปัจจุบันผู้ปกครองยังมองไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาภาคบังคับ

ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนทำให้การศึกษาภาคบังคับเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพคือ

1) ความเชื่อของประชาชน ถ้าเขาเชื่อว่าการศึกษามีคุณค่า มีประโยชน์ เขาจะเรียนเอง โดยไม่ต้องบังคับ

2) ยุทธศาสตร์ การจัดการศึกษา จะต้องมีความแน่ชัด

3) การประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกรมสามัญศึกษา กับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

4) การจัดการเหมาะสม

5) กำหนดเป้าหมายในการจัดให้ชัดเจนว่า จัดเพื่อให้คนดีหรือเศรษฐกิจดี หรือเพื่อให้ดีทั้งสองประการ

สุมน อมรวิวัฒน์ (2533) ถ้าดูทิศทางการจัดการศึกษาในแผน 7 (2535) ของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ แล้วไม่ได้มีอยู่ในแผนว่าจะขยายการประถมศึกษาเป็น 9 ปี

ความคิดเห็นนี้พึ่งอุบัติขึ้นมาไม่นาน เป็นอุบัติเหตุและอุบัติการฉับพลันที่เกิดขึ้น ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2530 คณะรัฐมนตรีมีมติให้ขยายโอกาสการศึกษาให้กับประชาชน เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่บังคับ เป็นมติที่ชัดเจนว่าไม่บังคับ แต่มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 25 พฤษภาคม 2533 มีว่าอนุมัติให้ขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปอีก 3 ปี และขยายให้เป็นปี ๆ ไป ให้ครอบคลุมพื้นที่ใน พ.ศ. 2538 แสดงว่าบังคับแน่ ๆ ในปี 2538

ปีนี้จะเริ่มชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เท่านั้น เป็นโครงการนำร่องฯ จังหวัดละไม่เกิน 3 ห้องเรียน โดยใช้งบประมาณปกติ ที่เห็นด้วยว่า สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเสนอเช่นนี้ เพราะสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มั่นใจในการจัดองค์กรซึ่งเป็นการจัดองค์กรการบริหารการศึกษาแบบองค์คณะบุคคล สามารถกระจายลงไปสู่ท้องถิ่นถึงระดับกลุ่มโรงเรียน จึงอยู่ในหมู่บ้านได้ ประเด็นที่ 2 คือ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีศูนย์วิชาการระดับจังหวัดและระดับกลุ่มโรงเรียนที่จะรับการเปลี่ยนแปลงได้อีก ประเด็นที่ 3 เด็กที่เรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาอยู่แล้ว ง่ายที่จะจูงใจให้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนประถมศึกษา คือเกลี้ยกล่อมได้ง่ายเท่าที่จะไล่จับมาเรียนเหมือนกรมสามัญศึกษา ที่ทำในปัจจุบันเป็นการกระทำที่ยากลำบาก ประเด็นสุดท้ายสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเชื่อว่า ขณะนี้โรงเรียนของตนมีศักยภาพที่แข็งแกร่งพอจะรับนโยบายนี้ได้ สังเกตจากการยืนยันของผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดตามหน้าหนังสือพิมพ์

เหตุผลที่ไม่เห็นด้วย ในการดำเนินงานการศึกษานำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ คือ

ประการที่หนึ่ง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งที่ใช้คำว่า การศึกษาภาคบังคับเคยพูดในที่ประชุมคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติว่า ถ้าสามารถต้องไม่ใช้คำว่าบังคับควรจะใช้คำอื่น

ประการที่สอง ถ้ามีพระราชบัญญัติออกมาเป็นการศึกษาภาคบังคับ ถ้าเป็นกฎหมายจะต้องมีการลงโทษ แต่ในทางปฏิบัติไม่ได้ลงโทษจริง ๆ เขียนไว้เล่น ๆ เท่านั้นเอง

ประเด็นที่สาม คือ เกิดความซ้ำซ้อนในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาระหว่างกรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ประเด็นที่สี่ ถ้าหากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ หันมาเล่นระดับมัธยมศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษาจะอ่อนล้าลงจะถูกลืม ไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่ ผลจะเกิดตามมาอย่างมหันต์

การสัมมนาเรื่องการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระหว่างวันที่ 5-6 มีนาคม 2535 ณ โรงแรมแก่นอินน์ ขอนแก่น เห็นว่า กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานต่าง ๆ ควรสนับสนุนให้โรงเรียนประถมศึกษาเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยอาศัยทั้งงบประมาณและการระดมทรัพยากรจากสถาบันต่าง ๆ ทั้งในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ไม่ควรใช้เกณฑ์ความพร้อมของโรงเรียนเป็นหลักการเปิดสอน ควรคำนึงถึงการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่มีโรงเรียนที่มีความพร้อมตั้งอยู่

สมบุญ ระหงษ์ มีความเห็นว่า ควรเร่งเสริมสร้างและขยายโอกาสทางการศึกษา ทั้งในและนอกระบบการศึกษา เพื่อยกระดับการศึกษาภาคบังคับให้ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และขยายการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาให้กว้างขวางและทั่วถึงยิ่งขึ้น (นสพ.ไทยรัฐ 2 พฤษภาคม 2535)

3) กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยในการให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเปิดสอนระดับมัธยมในโรงเรียนประถมศึกษา

กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับหลักการที่ให้โรงเรียนประถมจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่ให้เหตุผลด้านคุณภาพของนักเรียนอาจจะไม่ได้มาตรฐาน และผิดหลักการการจัดการศึกษา ความคิดเห็นของผู้ไม่เห็นด้วยมีดังนี้

บรรจง ชูสกุลชาติ มีความเห็นว่า กรมสามัญศึกษา ควรจะเป็นผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ถ้าให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจัดนั้น ถือว่าผิดหลักการที่ทำกันอยู่ทั่วโลก (นสพ.ไทยรัฐ 5 มิถุนายน 2533)

ลลิตา ฤกษ์สำราญ เห็นว่าต่อไปถ้าประเทศร่ำรวยขึ้น ก็ให้จัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ขอยืนยันว่าครูมัธยมจะต้องสอนมัธยมไม่ควรนำปริมาณเด็กมาเกี่ยวข้องกับการเลื่อนตำแหน่ง ครูประถมศึกษาควรดูคุณภาพงานมากกว่าปริมาณงานของเด็ก (มติชน 9 พฤศจิกายน 2533)

นิยม คำแหง ให้ความเห็นว่า การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ รับผิดชอบขณะนี้ทำได้ดีแค่ไหน การจะเปิดสอนระดับมัธยมอีก 9 ปีหรือไม่ เรื่องนี้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จะต้องรับผิดชอบ (นสพ.มติชน 5 มิถุนายน 2533)

เสริมศักดิ์ วิสาลาภรณ์ (2533) โครงการนำร่องฯ ที่ผ่านมาไม่เคยพบว่าโครงการใดไม่ประสบผลสำเร็จ ซึ่งจริง ๆ แล้วไม่ทราบว่าจะเป็นอย่างไร ปัญหาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้คือเด็กประถมโตเหมือนถั่วงอก ถ้าเอาเด็กสองกลุ่มมาอยู่ด้วยกันจะเกิดปัญหาการขยายการศึกษาขยายเพื่ออะไร เพื่อประชาชนหรือความต้องการของคนอื่น ๆ หากจัดการศึกษาไม่ดีจะมีผลกระทบมากมาย เช่น ถ้าโรงเรียนทุ่มเทระดับมัธยมมาก จะละเลยประถมศึกษา การจัดหากทำไม่เหมาะสมจะทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน รวมถึงคุณภาพการศึกษาที่จัดด้วยการจัดควรมีเป้าหมายชัดเจนว่าคืออะไร ขยายเพื่ออะไร

นอกจากท่านที่กล่าวมาแล้ว กลุ่มที่คัดค้านอีกกลุ่มหนึ่งคือ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เช่น นายเบจกูล ศิริพรรณ ผู้อำนวยการโรงเรียนสีชมพูศึกษา อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น เห็นว่าการสอนชั้นมัธยมของครูประถมยังห่างไกลกับโรงเรียนมัธยม เพราะขาดห้องวิชาต่าง ๆ ครูยังไม่ชัดเจนในเรื่องหลักสูตร นายโยง จันทรากูลนนท์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวังหลวงพิทยาสรรพ์ อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย เห็นว่า ถ้าคิดถึงประโยชน์ของประเทศชาติบ้านเมือง คิดถึงเด็กตาดำ ๆ ควรให้กรมสามัญศึกษาจัดเพราะมีการลงทุนไปมาก ความพร้อมมีมากกว่า แต่จะให้ใครจัดแล้วแต่นโยบายของกระทรวง (นสพ.มติชน 16 ตุลาคม 2533)

จากความคิดเห็นของนักวิชาการ นักการศึกษา ผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้อง กับการจัดการศึกษา นักการเมืองและสื่อมวลชน พอสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1) ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพิ่มขึ้น โดยวิธีสมัครใจ ไม่บังคับและกระทำด้วยความรอบคอบค่อยเป็นค่อยไป หากบังคับควรกระทำเมื่อรัฐบาลพร้อมเป็นการบังคับรัฐให้จัดการศึกษาให้กับประชาชน

2) ควรให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทางการจัดการศึกษาร่วมมือกันดำเนินการโดยให้ประชาชนสามารถเลือกเรียนได้หลาย ๆ รูปแบบและหลาย ๆ วิธีการ

3) หลักการที่นำมาใช้ควรปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น เน้นการสอนวิชาชีพที่พึ่งตนเองได้

4) เห็นด้วยกับการดำเนินการตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ แต่ได้แสดงความคิดเห็นที่เป็นห่วงในเรื่องความพร้อมในด้านต่าง ๆ ตลอดจนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เกรงจะไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

## 2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นโครงการต่อจากโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ เริ่มดำเนินการในปีการศึกษา 2533 จึงมีรายงานการวิจัยสภาพการดำเนินงานเกี่ยวกับโครงการดังกล่าวค่อนข้างน้อย ดังนำมาเสนอต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530) ได้ติดตามผลโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตชนบทยากจน 38 จังหวัด ในปีการศึกษา 2530 พบว่า

1) อัตราการเรียนต่อ ม 1 ในปีการศึกษา 2530 เด็กจบ ป.6 ในเขตชนบทยากจน 38 จังหวัด เรียนต่อ ม.1 โรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ร้อยละ 9.1 ในขณะที่เป้าหมายอัตราการเรียนต่อของเด็กจบ ป.6 ในเขตชนบทยากจนที่เรียนต่อ ม.1โรงเรียนในโครงการเป็นร้อยละ 11.1 อัตราการออกกลางคันของนักเรียน ม.1 โรงเรียนในโครงการมีอัตราการออกกลางคันร้อยละ 6.8 ในปีการศึกษา 2530 ในขณะที่อัตราการออกกลางคันของนักเรียน ม.1 โดยเฉลี่ยของประเทศในปีการศึกษา 2529 เท่ากับร้อยละ 3

2) การยกเว้นการเก็บเงินบำรุงการศึกษาเด็กเข้าเรียนต่อเพิ่มขึ้นอาจต้องให้ความช่วยเหลือผู้ปกครองในด้านค่าใช้จ่าย จากผลการวิจัยของกรมสามัญศึกษาพบว่า ค่าใช้จ่ายของนักเรียนมัธยมศึกษาเฉลี่ยต่อคนต่อปีเท่ากับ 4,603 บาท และในจำนวนนี้เป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัวประมาณร้อยละ 80 ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาประมาณร้อยละ 20

3) การจัดหนังสือให้ยืมเรียน ในปีการศึกษา 2530 จัดให้คนละ 180 บาท ยังไม่อาจกล่าวได้ว่ามาตรการนี้มีผลทำให้ผู้ปกครองส่งเด็กเข้าเรียนเพิ่มขึ้นหรือไม่

4) การบริหารหลักสูตรแบบกึ่งระบบโรงเรียน ผู้ปกครองยังไม่มีความคุ้นเคยและเชื่อมั่นในคุณภาพการเรียนการสอนแบบกึ่งระบบโรงเรียน ความต้องการของกลุ่มตัวอย่างบิดามารดาของนักเรียนมีข้อสังเกตว่า บิดามารดาของนักเรียนที่เรียนระบบกึ่งโรงเรียนร้อยละ 35 ต้องการให้เด็กเรียนแบบปกติ ส่วนบิดามารดาของนักเรียนที่เรียนแบบปกติร้อยละ 25 ต้องการให้เด็กเรียนแบบกึ่งระบบโรงเรียน

5) การยกเว้นการแต่งเครื่องแบบ ผู้ปกครองส่วนหนึ่งยังมีค่านิยมให้นักเรียนแต่งเครื่องแบบเพราะเห็นว่าทำให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

6) งบประมาณของโครงการ ในปีการศึกษา 2530 กรมสามัญศึกษาใช้งบประมาณในการดำเนินโครงการเป็นเงินทั้งสิ้น 16,727,490 บาท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 48.32 ของงบประมาณที่ได้ประมาณการไว้ 34.616 ล้านบาท

บรรจบ คำคูณ (2532) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาในการดำเนินงานการขยายโอกาสทางการศึกษาตามมาตรการในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 9" ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนได้ดำเนินงานตามโครงการใน 5 ด้านและพบปัญหา ดังนี้คือ ครู-อาจารย์ไม่เข้าใจในโครงการ และไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ในการทำงานในโครงการ การทำแผนงานและแผนปฏิบัติการโครงการ การยกเว้นเงินบำรุงการศึกษาทำให้โรงเรียนขาดความคล่องตัว มีปัญหาในการจัดพาหนะในการเดินทางแก่นักเรียน การจัดที่พักอาศัยในโรงเรียนให้แก่นักเรียน โรงเรียนไม่สามารถจัดการนิเทศติดตามและประเมินผลงานของนักเรียนที่บ้านของนักเรียน ผู้ปกครองและนักเรียนไม่เข้าใจและไม่ต้องการเรียนแบบกึ่งระบบโรงเรียน ครูอาจารย์ไม่สามารถผลิตสื่อบทเรียนสำเร็จรูปด้วยตนเองได้ นักเรียนไม่ตั้งใจเรียน และออกกลางคัน การประสานงานกับชุมชนและหน่วยงานในท้องถิ่นไม่ดีเท่าที่ควร

ถนอม ลุนทา (2533) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การประเมินการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยภูมิ" ผลการวิจัยพบว่า การประเมินการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาปรากฏว่า โรงเรียนปฏิบัติงานตามโครงการมาตรการอยู่ในระดับ "มาก" และมีปัญหาอยู่ในระดับ "มาก" 3 ด้านคือ การรณรงค์ให้นักเรียนเข้าเรียนมากขึ้น การยกเว้นเก็บเงินบำรุงการศึกษา และการจัดหนังสือนักเรียนยืมเรียน และโรงเรียนปฏิบัติงานตามมาตรการอยู่ในระดับ "น้อย" และมีปัญหาอยู่ในระดับ "น้อย" 4 ด้านคือ การบริหารหลักสูตรแบบกึ่งระบบโรงเรียน การยกเว้นการแต่งเครื่องแบบนักเรียน การสร้างที่พักของนักเรียนในโรงเรียน และการส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองและครอบครัว

ในด้านความพึงพอใจของชุมชนที่มีต่อการปฏิบัติงานของโรงเรียน โดยส่วนรวมแล้วชุมชนมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของโรงเรียนในทุกเรื่องอยู่ในระดับ "มาก" และ "มากที่สุด"

การประเมินคุณลักษณะของนักเรียน ผลปรากฏว่า นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ทุกด้าน ยกเว้นการหมั่นศึกษาหาความรู้ เป็นพฤติกรรมที่ยังไม่เป็นที่พึงพอใจ

ประเสริฐ บุญท้าว (2533) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "สภาพการดำเนินการในโรงเรียนนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับในโรงเรียนประถมศึกษาเขตการศึกษา 9 " ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนในโครงการขยายการศึกษาภาคบังคับ ในเขตการศึกษา 9 มีการเตรียมความพร้อมให้กับอาจารย์ผู้สอนเพื่อให้เกิดความมั่นใจในการจัดกระบวนการเรียนการสอนค่อนข้างน้อย ด้านการบริหารหลักสูตรโรงเรียนจัดกิจกรรมแนะแนวในโรงเรียนค่อนข้างน้อย ส่วนมากยังไม่มีห้องแนะแนวที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพได้ ตามเป้าหมายของหลักสูตรที่จะใช้การแนะแนวเป็นสื่อให้นักเรียนรู้จักตนเองและแก้ปัญหาของตนเองได้ ด้านการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนยังเปิดโอกาสให้นักเรียนเป็นผู้กระทำด้วยตนเองค่อนข้างน้อย ด้านปัญหาและสาเหตุของปัญหาเรียงตามลำดับ คือ

- การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- การจัดวิชาเลือกเสรี
- การบริหารวัสดุ อุปกรณ์การเรียนการสอน
- การประเมินผลการเรียน

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวมีแนวทางปรับปรุงประสิทธิภาพ ดังนี้

- จัดระบบข้อมูลสารสนเทศการศึกษา
- จัดให้ครูและผู้บริหารเข้ารับการฝึกอบรม
- การเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการกับกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา
- การจัดบริหารด้านการเรียนการสอนตามหลักสูตร

ข้อเสนอแนะ การจะจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพนั้นจำเป็นจะต้องมีการจัดเตรียมความพร้อมก่อนการดำเนินงานในเรื่องต่าง ๆให้เกิดความสมบูรณ์ในระดับผู้ปฏิบัติการ สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนควรจะได้รับทราบเป้าหมาย และมีแนวคิดที่จะปฏิบัติงานให้การสนับสนุนได้อย่างมีประสิทธิภาพและผู้บริหารในระดับต่าง ๆ จำเป็นจะต้องมีการกำกับติดตาม การปฏิบัติ

งาน ให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงพัฒนางาน และประสานงานกับหน่วยงานทางการศึกษา เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันในการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้ประเมินสภาพเบื้องต้นของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรมสามัญศึกษาพบว่า

1) จากจำนวนนักเรียนทั้งหมด 389 โรง เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนแบบปกติอย่างเดียว ร้อยละ 71 เปิดสอนทั้งแบบปกติและแบบกึ่งระบบร้อยละ 26 เปิดสอนเฉพาะกึ่งระบบอย่างเดียว ร้อยละ 3 และจากจำนวนโรงเรียนที่สอนแบบปกติอย่างเดียวนั้น ร้อยละ 13 เคยเปิดสอนแบบกึ่งระบบ แต่ได้เลิกสอนเนื่องจากผู้ปกครองไม่แน่ใจในคุณภาพของการเรียนการสอนแบบกึ่งระบบต้องการให้เด็กเรียนแบบปกติ โรงเรียนขาดความพร้อมที่จะดำเนินการ สำหรับโรงเรียนที่ไม่เคยเปิดสอนแบบกึ่งระบบก็มีเหตุผลเช่นเดียวกับที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

2) การส่งเสริมและชักจูงให้เด็กมาเข้าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของกรมสามัญศึกษาใช้มาตราการต่างๆ หลายวิธีซึ่งส่วนใหญ่จะช่วยลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง ได้แก่ การยกเว้นเงินบำรุงการศึกษาโดยกรมจัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นค่าทดแทนการยกเว้นการเก็บเงินบำรุงการศึกษาให้แก่โรงเรียนต่าง ๆ ในโครงการเป็นจำนวนร้อยละ 95 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด การจัดหนังสือให้นักเรียนทุกคนของโรงเรียนในโครงการได้ยืมเรียนซึ่งมีปัญหางบประมาณไม่เพียงพอและได้รับงบประมาณล่าช้า นอกจากนี้ยังมีการจัดที่พักในโรงเรียนให้แก่นักเรียนซึ่งสามารถดำเนินการได้มากขึ้นทุกปี รวมทั้งมีการยกเว้นการแต่งเครื่องแบบโดยโรงเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 72 ได้ดำเนินการยกเว้นการแต่งเครื่องแบบ และเครื่องแบบที่ยกเว้นส่วนใหญ่เป็นเครื่องแบบลูกเสือ-เนตรนารี และเครื่องแบบนักเรียน

3) ผลการดำเนินงานของโครงการ ทำให้มีนักเรียนมาเข้าเรียนโรงเรียนในโครงการเพิ่มมากขึ้น แต่ยังต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผน ๆ คือ ต่ำกว่าร้อยละ 4 ในปี 2530 และร้อยละ 28 ในปี 2532 การช่วยเหลือด้วยวิธีการต่าง ๆ แก่เด็กที่มาเข้าเรียนโรงเรียนในโครงการมีผลทำให้มีเด็กเข้าเรียนโรงเรียนอื่นที่อยู่ใกล้เคียงกับโรงเรียนในโครงการไม่มากเท่าที่ควร อย่างไรก็ตาม การเพิ่มขึ้นของนักเรียนโรงเรียนในโครงการทำให้อัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของเด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ใน 42 จังหวัดเพิ่มมากขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้ศึกษาสภาพการเบื้องต้นเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ ต่อจากระดับประถมศึกษาปีที่ 6 อีก 3 ปี พบว่า

1) การเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนโครงการนำร่อง ฯ ได้เปิดโอกาสให้ผู้ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจและอยู่ห่างไกลมีโอกาสศึกษาในโรงเรียนใกล้บ้านเพิ่มมากขึ้น และโรงเรียนโครงการนำร่อง ฯ บางแห่งตั้งอยู่ใกล้บริเวณที่มีโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่แล้ว โดยมีระยะห่างเพียง 3-6 กิโลเมตร

2) โรงเรียนในโครงการนำร่อง ฯ ส่วนใหญ่เปิดสอนชั้น ม.1 จำนวน 1 ห้องเรียน ไม่เกิน 40 คน ตามแนวปฏิบัติของ สปช.มีเพียงบางโรงเรียนที่รับไม่เกิน 40 คน และเปิดสอน 2 ห้องเรียน นอกจากนี้ยังพบว่าบางโรงเรียนมีนักเรียนมาสมัครสูงกว่าจำนวนที่กำหนด แต่โรงเรียนไม่สามารถรับได้

3) โรงเรียนโครงการนำร่อง ฯ ได้เปิดโอกาสให้เด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไปแล้วหลายปีได้มีโอกาสศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษา อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาพบว่า เด็กที่จบ ป.6 มาแล้วเกินกว่า 1 ปี จำนวนหนึ่งต้องออกกลางคัน โดยให้เหตุผลว่าเรียนต่อไปไม่ไหว

4) ในปีการศึกษา 2533 นี้ ทุกโรงเรียนมีความพร้อมด้านอาคารสถานที่พอสมควร ส่วนที่ยังขาด ได้แก่ ห้องปฏิบัติงานและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งยังมีจำนวนไม่เพียงพอและไม่เหมาะสม ในด้านบุคลากรนั้น โรงเรียนส่วนใหญ่มีครูเพียงพอกับความต้องการ โดยครูส่วนใหญ่ยังต้องสอนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

5) การประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ นั้นได้มีการติดต่อประสานงานกับโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นพี่เลี้ยงค่อนข้างมาก แต่โดยทั่วไปยังไม่มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆอย่างเป็นทางการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้ประเมินความสอดคล้องของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของหน่วยงานต่าง ๆ กับรูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า

1) ส่วนที่สาระของโครงการสอดคล้องกับรูปแบบ และวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่หลักการ เหตุผล วัตถุประสงค์ของการจัดทำโครงการ และกลุ่มเป้าหมายที่ต่างดำเนินการเพื่อยกระดับความรู้ของประชาชนให้สูงขึ้นถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสที่อยู่ในชุมชนชนบทห่างไกลด้วยวิธีการต่าง ๆ การใช้หลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และกรมการศึกษานอกโรงเรียน

2) ส่วนสาระของโครงการไม่สอดคล้องกับรูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งได้ 3 ประเด็น ดังนี้

(1) ประเด็นที่รูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานระบุไว้ยังไม่ปรากฏในโครงการใด คือ เรื่องของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นสามเณร การดำเนินงานด้านการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ การบริหารและการจัดการเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดระบบบริหารโรงเรียน การพัฒนาระบบการวัดและประเมินผล การกำหนดให้กรมสามัญศึกษาเป็นผู้ประสานการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการเทียบโอนหน่วยการเรียน

(2) ประเด็นที่รูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานระบุไว้แต่โครงการกำหนดไว้แตกต่างออกไป ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งรวมกลุ่มเป้าหมายทั่วไป และที่มีสภาพปัญหาเฉพาะไว้ด้วย เช่น ชนกลุ่มน้อย ประชาชนในพื้นที่เป้าหมายตามนโยบายความมั่นคงของชาติ ทหารกองประจำการ ผู้ต้องขังในเรือนจำ คนพิการ เด็กเร่ร่อน เด็กขายพวงมาลัย เด็กในสถานก่อสร้าง สำหรับระยะเวลาในการดำเนินงานโครงการนั้น โครงการของกรมสามัญศึกษาดำเนินการก่อน ครม.เห็นชอบรูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนโครงการของหน่วยงานอื่นดำเนินงานภายหลัง เนื่องจากระยะเวลาที่นำเสนอให้ ครม. อนุมัติแตกต่างกัน สำหรับเรื่องของหลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอน กรมสามัญศึกษายังคงใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521

(3) ประเด็นที่รูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาไม่ได้ระบุไว้แต่โครงการของบางหน่วยงานระบุไว้ คือ วัตถุประสงค์ของโครงการในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมประถมศึกษาแห่งชาติ และของเทศบาลและเมืองพัทยาที่ต้องการให้การดำเนินงานโครงการเป็นการทดลองการขยายการศึกษาภาคบังคับด้วย สำหรับเรื่องของวิธีการจูงใจให้

เด็กเข้ามาเรียน กรมสามัญศึกษาใช้วิธีการยืดหยุ่นเวลาการมาเรียนของเด็กเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการใช้แรงงานจากเด็ก และในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ครม. ได้มีมติให้มีการจัดค่าชดเชยให้แก่ผู้ปกครองที่ส่งเด็กมาเข้าเรียนในลักษณะใดลักษณะหนึ่งด้วย

แรงค์ ณ ลำพูน (2534) ได้ศึกษาวิจัย "เรื่องความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อการขยายการศึกษาเป็น 9 ปี" การวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูง ปานกลาง ต่ำ และผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อการขยายการศึกษาเป็น 9 ปี ในส่วนที่เกี่ยวกับงานด้านต่างๆ ดังนี้

1) งานด้านวิชาการ ควรขยายการศึกษาเพิ่มขึ้นอีก 3 ปี โดยใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา (ม.1-ม.3) อยู่ในระดับที่สูงมาก โรงเรียนหรือหน่วยงานควรเตรียมการฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงเทคนิควิธีการสอน และการนิเทศภายในระดับมากที่สุด และควรกระทำเป็นอันดับแรก สำหรับอุปกรณ์การเรียนการสอนที่โรงเรียนมีอยู่ ผู้บริหารคิดว่าสามารถนำมาใช้ได้ต่อการขยายการศึกษาเพิ่มขึ้นอีก 3 ปี

2) งานด้านบุคลากร บุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษามีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดในการจะขยายการศึกษาเพิ่มขึ้น 3 ปี บุคลากรในโรงเรียนมีความรู้และความเข้าใจต่อนโยบายการขยายการศึกษาเป็น 9 ปี ถ้าจะมีการขยายการศึกษาเพิ่มขึ้นอีก 3 ปี ในโรงเรียนประถมศึกษา ควรจัดให้มีการฝึกอบรมและดูงานเกี่ยวกับการใช้และพัฒนาหลักสูตร แบบเรียน วิธีสอนให้มากที่สุด เพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากรในการที่จะถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนได้ดีและมีคุณภาพ สำหรับนักเรียนวัยเด็ก (ป.1-ป.6) กับนักเรียนวัยรุ่น (ม.1-ม.3) เรียนร่วมกันในโรงเรียนประถมศึกษาพบว่า ผู้บริหารมีความคิดเห็นว่ามีความเหมาะสมที่จะให้นักเรียนวัยเด็กและวัยรุ่นเรียนร่วมกัน ส่วนสวัสดิการและการให้บริการต่างๆ เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานผู้บริหารมีความคิดเห็นว่าโรงเรียน หรือหน่วยงานควรจะรีบดำเนินการ โดยเร็วที่สุด

3) งานด้านอาคารสถานที่ว่าโรงเรียนประถมศึกษาไม่สามารถที่จะหาห้องทดลองทางวิทยาศาสตร์และปฏิบัติการอื่น ๆ ได้เลย การวางแผนการใช้สถานประกอบการในชุมชนเพื่อเป็นแหล่งศึกษาและฝึกงานของนักเรียน (ม.1 - ม.3) มิได้มีการวางแผนไว้ ส่วนขนาดและพื้นที่ของโรงเรียน อาคารสถานที่ โต๊ะ เก้าอี้ ตลอดจนการจัดบรรยากาศในห้องเรียนมีพอเพียง

และเหมาะสมกับวัยรุ่น (ม.1 -ม.3) ที่จะเพิ่มขึ้นและต่อการขยายการศึกษาเพิ่มขึ้นอีก 3 ปี แต่จำนวนห้องน้ำห้องส้วมไม่เหมาะสมกับจำนวนนักเรียนที่จะเพิ่มขึ้น สำหรับการซ่อมแซม การบำรุงรักษาอาคารสถานที่ ให้มีความพร้อมต่อการขยายการศึกษาเพิ่มขึ้น พบว่ามีการเตรียมการและพร้อมที่จะจัดการขยายการศึกษาเป็น 9 ปี

4) งานด้านอื่น ๆ ว่าการขยายการศึกษาเพิ่มขึ้นอีก 3 ปี มีความจำเป็นมากที่สุดต่อสภาพเศรษฐกิจและความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICS) ของไทย และถ้ามีการขยายการศึกษาเพิ่มขึ้นอีก 3 ปี ควรให้โรงเรียนประถมศึกษาเป็นผู้ดำเนินการเพราะโรงเรียนประถมศึกษามีความพร้อมที่จะดำเนินการและจัดการศึกษา ซึ่งเป็นไปตามความต้องการของสังคมชุมชน หรือท้องถิ่น การดำเนินการไม่มีอุปสรรค เพราะว่าโรงเรียนประถมศึกษาได้มีการเตรียมความพร้อมอยู่แล้ว การขยายการศึกษาเป็น 9 ปี นั้นรัฐควรมุ่งที่คุณภาพมากกว่าปริมาณ และผู้บริหารมีความคิดเห็นว่าไม่ควรอย่างยิ่ง ที่จะรวมโรงเรียนประถมศึกษากับโรงเรียนมัธยมศึกษาเข้าด้วยกัน

ตองอ่อน ปัตถาวโร (2534) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การติดตามการดำเนินงานโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ ในเขตการศึกษา 9 " ผลการวิจัยพบว่า

1) โครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ และบุคลากรอยู่ก่อนแล้ว มีนักเรียนเข้าเรียนอยู่ระหว่าง 28-51 คน โดยคัดเลือกและพัฒนาครูผู้สอนที่มีอยู่เดิมให้ทำการสอน โรงเรียนพี่เลี้ยงให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการและให้ยืมสื่อการสอนที่จำเป็น ประชาชนให้ความช่วยเหลือด้านแรงงาน ผู้มานิเทศติดตามผลส่วนใหญ่เน้นเยี่ยมเยือนให้กำลังใจ และแนะนำการดำเนินงานมากกว่าการนิเทศวิชาการ ผู้บริหารและครูผู้สอนกระตือรือร้น และเอาใจใส่การดำเนินงานและการเรียนการสอนเป็นพิเศษ ปัญหาการดำเนินงานได้แก่ การจัดสรรงบประมาณจากต้นสังกัดล่าช้าไม่เพียงพอต่อความจำเป็น

2) โรงเรียนในโครงการสามารถเตรียมความพร้อม และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้ดี นักเรียนสนใจเรียนและปฏิบัติกิจกรรมการเรียนตามที่ครูสอนอย่างเอาใจใส่ ระดับผลการเรียนประจำภาคเรียนที่ 1,2 ค่าเฉลี่ย 2.71 และ 2.66 ตามลำดับ ผู้ปกครองเห็นว่านักเรียนมีความรู้ ความสามารถและความประพฤติดีขึ้น ปัญหาการใช้หลักสูตรได้แก่ สื่อ

และอุปกรณ์การสอนขาดแคลน ภาระการสอนของครูมีมากทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

3) ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องเห็นว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดอยู่เดิม 6 ปี ไม่เพียงพอ ควรขยายเพิ่มขึ้นอีก 3 ปี ด้วยวิธีการไม่บังคับและใช้หลักสูตรที่เน้นทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ โดยให้โรงเรียนประถมศึกษาเป็นผู้จัด และเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาไปสู่ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาในชนบทห่างไกล

ประชาชนและนักเรียนเห็นด้วยกับการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเพิ่มขึ้นอีก 3 ปี ด้วยวิธีการบังคับ และหลักสูตรควรเน้นทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพเท่า ๆ กัน ผู้ปกครองส่งลูกเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาเพราะต้องการให้มีความรู้ และความสามารถในการประกอบอาชีพ สภาพความยากจนและต้องการให้ลูกช่วยทำงานเป็นเหตุผลสำคัญที่ผู้ปกครองไม่ส่งลูกเรียนต่อระดับมัธยมศึกษา

ดุสิต ปรีพูล (2534) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การติดตามการดำเนินงานโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ ในเขตการศึกษา 10" ผลวิจัยพบว่า

1) โรงเรียนนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ มาก่อนและส่วนมากไม่รู้ล่วงหน้าว่าจะได้เปิดสอนระดับมัธยมศึกษา สาเหตุที่ถูกคัดเลือกเข้าโครงการเพราะความรู้ความสามารถของผู้บริหารและครูผู้สอน ครูประมาณร้อยละ 50 ได้สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และบางคนเป็นผู้มาช่วยราชการ ส่วนมากเป็นผู้ถนัดสอนวิชาสามัญ โรงเรียนพี่เลี้ยงให้ความช่วยเหลือโดยให้ยืมสื่อและนิเทศการจัดการเรียนการสอน ประชาชนให้ความช่วยเหลือด้านแรงงาน ด้านทุนดำเนินการและวัสดุครุภัณฑ์ ผู้มานิเทศส่วนมากเป็นการให้กำลังใจและแนะนำการดำเนินการแต่ไม่ได้นิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากนัก

2) โรงเรียนเปิดสอนหลักสูตรด้านอาชีพได้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น แต่ขาดอุปกรณ์การเรียนและแหล่งประกอบการในชุมชนสนับสนุนกิจกรรมที่นักเรียนได้ปฏิบัติระดับมากคือ การปฏิบัติงานด้านอาชีพ การรวมกลุ่มกันทำงาน แต่ได้ปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การศึกษาค้นคว้า และสรุปการประเมินผลงานในระดับน้อย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ยประมาณ 2.57

3) ปัญหาในการดำเนินงานได้แก่ งบประมาณไม่เพียงพอ งบประมาณล่าช้า การจัดครูไปช่วยราชการโรงเรียนนำร่อง ฯ ของจังหวัด การพัฒนาบุคลากรด้านการใช้หลักสูตร ปัญหาขาดสื่อ ขาดแหล่งประกอบการสนันสนุนและนิเทศด้านวิชาการ

4) ผู้เกี่ยวข้องเห็นว่า (ก) การศึกษาขั้นพื้นฐาน 6 ปี ไม่เพียงพอควรขยายเพิ่มอีก 3 ปี และในการขยายเพิ่มขึ้นอีก 3 ปี ประชาชนเห็นว่าควรบังคับ แต่ข้าราชการเห็นว่าถ้ายังไม่พร้อมรัฐไม่ควรบังคับ ทุกหน่วยงานควรรับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาร่วมกัน (ข) วิชาที่เปิดสอนควรเน้นทั้งวิชาการและวิชาชีพเท่า ๆ กัน (ค) การขยายการศึกษาเพิ่มขึ้นอีก 3 ปี คาดว่าจะทำให้คุณภาพดีขึ้น มีรายได้จากการทำงานมากขึ้น ส่วนด้านคุณธรรมนั้นยังคาดหวังไม่ได้ว่าจะเปลี่ยนแปลงไปในทางใด (ง) สาเหตุที่ผู้ปกครองส่งลูกเรียนเพราะต้องการให้ลูกมีความรู้ความสามารถ หางานทำง่ายและมีรายได้มากขึ้น ประกอบกับการที่ไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียนและโรงเรียนตั้งอยู่ใกล้ สำหรับผู้ปกครองที่ไม่ส่งลูกเรียนเพราะต้องการใช้แรงงานจากลูกและมีฐานะยากจน (จ) นักเรียนมีความต้องการเรียนในระบบโรงเรียนในการขยายการศึกษาเพิ่มขึ้นอีก 3 ปีนั้น นักเรียนเห็นว่าควรบังคับและไม่บังคับมีจำนวนใกล้เคียงกัน เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้วจะเรียนต่อร้อยละ 31.43 ออกไปประกอบอาชีพร้อยละ 11.43 ไม่แน่ใจร้อยละ 57.14 (ฉ) เกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการนำร่องนั้นปรากฏว่า กลุ่มที่เห็นด้วยมากคือ ข้าราชการที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กลุ่มที่เห็นด้วยปานกลางคือ ศึกษาธิการจังหวัดและศึกษาธิการอำเภอ ส่วนผู้บริหารโรงเรียนพี่เลี้ยงเห็นด้วยในระดับน้อย

สมศักดิ์ พัฒนกุล (2534) ได้ศึกษาวิจัย "การติดตามการดำเนินงานโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ ในเขตการศึกษา 11" ผลการวิจัยพบว่า

1) โครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีความพร้อมด้านสถานที่ และบุคลากรอยู่ก่อนแล้ว โดยคัดเลือกและพัฒนาครูผู้สอนที่มีอยู่เดิมให้ทำการสอน โรงเรียนพี่เลี้ยงให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการและให้ยืมสื่อการเรียนการสอนที่จำเป็น ผู้มานิเทศติดตามผลส่วนใหญ่เน้นการมาเยี่ยมเยือนให้กำลังใจ แนะนำการดำเนินงานมากกว่าการนิเทศทางวิชาการ และประชาชนให้ความช่วยเหลือด้านแรงงาน

2) โรงเรียนในโครงการสามารถเตรียมความพร้อม และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้ดี นักเรียนสนใจและปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่ครูสอนอย่างเอาใจใส่ ผู้ปกครองเห็นว่านักเรียนมีความรู้ ความสามารถ และความประพฤติดีขึ้น

3) ปัญหาการดำเนินงานโครงการ ได้แก่ การจัดสรรงบประมาณจากต้นสังกัดล่าช้า ไม่เพียงพอต่อความจำเป็น ส่วนปัญหาการใช้หลักสูตร ได้แก่ สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนไม่เพียงพอ ครูมีภาระการสอนมากทั้งระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา

4) ข้าราชการเห็นว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดอยู่เดิม 6 ปี ไม่เพียงพอควรขยายเพิ่มอีก 3 ปี ด้วยวิธีการไม่บังคับและใช้หลักสูตรที่เน้นทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพเท่า ๆ กัน โดยให้โรงเรียนประถมศึกษาเป็นผู้จัด และเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาไปสู่ผู้ด้อยโอกาสในชนบทห่างไกล

ประชาชนและนักเรียนเห็นด้วยกับการขยายการศึกษาเพิ่มขึ้นอีก 3 ปี ประชาชนเห็นควรบังคับ แต่นักเรียนเห็นว่าไม่ควรบังคับ หลักสูตรควรเน้นวิชาสามัญและวิชาชีพเท่า ๆ กันผู้ปกครองส่งลูกเรียนในระดับมัธยมศึกษาเพื่อต้องการให้มีความรู้และความสามารถในการประกอบอาชีพ ประชาชนที่ไม่ส่งลูกเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา ยังเห็นว่าไม่ควรบังคับ เพราะความยากจนและต้องการให้ลูกช่วยทำงาน

วนิดา น้อยสุข (2534) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า "องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการเรียนต่อ และไม่เรียนต่อระดับมัธยมศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับเขตการศึกษา 9" ผลการวิจัยพบว่า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 73 คน และผู้บริหารโรงเรียน 30 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม 3 ชุด ชุดที่ 1 ใช้กับนักเรียนและผู้ปกครอง ชุดที่ 2 ใช้กับครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชุดที่ 3 ใช้กับผู้บริหารโรงเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือหาค่าความสัมพันธ์สัมประสิทธิ์แห่งการณ์จร (Coefficient of Contingency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) โดยใช้โปรแกรม SPSS/PC ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1) องค์ประกอบด้านสถานภาพส่วนตัวของนักเรียน ที่มีความสัมพันธ์กับการเรียนต่อและไม่เรียนต่อของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 หรือต่ำกว่าคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคิดเห็นว่าผลการเรียนมีส่วนในการตัดสินใจเรียนต่อหรือไม่เรียนต่อ การมีพี่

กำลังเรียนชั้นมัธยมศึกษาหรือสูงกว่า ความต้องการในการเรียนต่อความต้องการด้านสถานที่เรียนต่อ และความคาดหวังในอาชีพของนักเรียน

2) องค์ประกอบด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับการเรียนต่อและไม่เรียนต่อของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หรือต่ำกว่าคือ ระดับการศึกษาของบิดามารดา อาชีพของบิดามารดา รายได้ของครอบครัว ความเอาใจใส่และติดตามผลการเรียนของนักเรียน การเห็นคุณค่าของการศึกษา ความคิดเห็นเรื่องผลการเรียนของบุตรหลาน ความต้องการให้บุตรหลานได้เรียนต่อ ความต้องการด้านสถานที่เรียนต่อของบุตร ความต้องการต่อระดับการศึกษาสูงของบุตร ความต้องการให้ความรู้ของโรงเรียน และความคาดหวังในการประกอบอาชีพของบุตร

3) องค์ประกอบด้านสถานภาพแวดล้อมอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการเรียนต่อและไม่เรียนต่อของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หรือต่ำกว่า คือวิธีการได้รับข่าวสารการเรียนต่อของนักเรียน วิธีการที่ผู้ปกครองได้รับข่าวสารการเรียนต่อของนักเรียน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนของนักเรียน การเคยขาดเรียนของนักเรียน และเหตุผลในการไม่อยากมาโรงเรียนของนักเรียน

4) ความคิดเห็นของครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับเหตุผลการเรียนต่อและไม่เรียนต่อของนักเรียนสอดคล้องกัน คือ นักเรียนจะเรียนเพราะผู้ปกครองอยากให้เรียน และเห็นด้วยกับการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาการงานพื้นฐานอาชีพในหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ที่เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นนำไปประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการ ซึ่งเน้นว่า ควรปลูกฝังนิสัยรักการทำงาน และทำงานเป็นตั้งแต่เยาว์วัยนอกจากนี้ยังเห็นว่าชุมชนหรือท้องถิ่น ควรมีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนโครงการของโรงเรียน และสนับสนุนหน่วยงานที่ฝึกอาชีพให้กับนักเรียนที่ไม่มีโอกาสได้เรียนต่อ

ณรงค์ พร้อมโกมล (2535) ได้ศึกษาวิจัย "การติดตามการดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษา 10 ผลการวิจัยพบว่า

1) โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตการศึกษา 10 เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีความพร้อมในด้านอาคารสถานที่และบุคลากร

โดยใช้บุคลากรที่มีอยู่เดิม และการจัดสรรบุคลากรในแต่ละจังหวัดและอำเภอให้มาช่วยราชการ ครูได้รับคัดเลือกให้สอนตามความถนัด โดยคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก มีนักเรียนเข้าเรียนอยู่ระหว่าง 8-65 คน โรงเรียนได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากประชาชนในด้านแรงงาน จากกลุ่มโรงเรียนด้านวัสดุครุภัณฑ์ จากสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ด้านการประชาสัมพันธ์ โรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา จะให้การช่วยเหลือโดยให้ยืมวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน ระยะเวลาการเตรียมการโดยทั่วไปน้อย งบประมาณได้รับล่าช้าไม่ทันตามเวลา วัสดุอุปกรณ์ไม่เหมาะสมและไม่เพียงพอ

2) โรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการเตรียมความพร้อมและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้ดี โดยเปิดสอนตามความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่มและคิดตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง ปัญหาการใช้หลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ การสอนวิชาชีพของแหล่งประกอบการและวิทยากรครูมีภาระมากเกินไป นักเรียนมีงานทำที่บ้านมากทำให้การเรียนไม่ต่อเนื่อง

3) การดำเนินการตามโครงการนี้ ทำให้ภาระของครูมีมากขึ้น เพราะต้องสอนทั้งสองระดับ และครูขาดทักษะในการสอนในบางวิชา และการแบ่งงานไม่ได้สัดส่วนตามจำนวนนักเรียน นอกจากนั้นยังทำให้จำนวนนักเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ที่อยู่ใกล้เคียงมีจำนวนลดลง

4) ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องเห็นว่า การศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรขยายเพิ่มขึ้นอีกโดยให้ประกาศบังคับทั่วไป โดยใช้หลักสูตรที่เน้นทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ ให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นผู้จัดและให้หน่วยงานอื่น ๆ ช่วยสนับสนุน และเห็นว่าการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานจะพัฒนาคุณภาพชีวิต และความรู้ความสามารถมากขึ้น เป็นการกระจายโอกาสทางการศึกษาไปสู่ชนบทห่างไกล และไม่เป็นการแย่งเด็กจากโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ส่วนประชาชนและนักเรียนเห็นว่า ควรให้นักเรียนเรียนด้วยความสมัครใจ จะเรียนต่อจนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนไม่แน่ใจว่าเมื่อเรียนจบแล้วจะเรียนต่อไปหรือจะประกอบอาชีพ ผู้ปกครองที่ไม่ส่งลูกเรียนเหตุผลเพราะต้องการให้ลูกออกมาช่วยทำงาน และเห็นว่าถ้าให้เรียนต่อจะเสียค่าใช้จ่ายมาก

สุวิทย์ นิคมภักดิ์ (2535) ได้ศึกษาวิจัย "การติดตามการดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษา 9 ผลการวิจัยพบว่า

1) โครงการนี้ เปิดในโรงเรียนมีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ และพบว่ายังขาดห้องปฏิบัติการและอุปกรณ์ต่าง ๆ บุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่มีจำนวนพอกับความต้องการ แต่การกระจายของครูที่มีทักษะพื้นฐานจำเป็นและหลากหลาย ยังไม่เสมอภาคและสมดุล มีนักเรียนสมัครเข้าเรียนเพียงพอและผู้ปกครองนักเรียนให้การสนับสนุน และพบว่าแต่ละโรงเรียนเปิดได้ ครูที่ทำการสอนส่วนใหญ่สอนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ขณะเดียวกันก็ทำงานด้านธุรการของห้องเรียนด้วย

2) นอกจากพยายามจัดให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) แล้วโครงการนี้ยังส่งเสริมการประกอบอาชีพของประชาชนในท้องถิ่น และใช้แหล่งวิทยากรท้องถิ่น แต่พฤติกรรมวิธีการและรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ระหว่างมัธยมศึกษาปีที่ 1 กับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ยังมีความคล้ายคลึงกัน การนิเทศและติดตามผลจากหน่วยงานระดับต่าง ๆ อย่างใกล้ชิดช่วยให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3) ผลการดำเนินงานตามโครงการ พบว่า (ก) เป็นการตอบสนองนโยบายของกรมโดยเปิดสอนที่โรงเรียนที่ตั้งศูนย์วิชาการ และนักเรียนที่สมัครมาเรียนได้ตามเป้าหมายที่กำหนด (ข) ส่วนใหญ่เลือกเรียนวิชาการและวิชาอาชีพ เช่น งานเกษตรพื้นฐาน งานอาชีพและกิจกรรมตามความต้องการของตนเอง (ค) นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ส่วนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองที่ห้องสมุดอยู่ในระดับน้อย (ง) การเปิดสอนในชั้นนี้ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านปัจจัยสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอน (จ) นักเรียนมีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี

4) ผู้เกี่ยวข้อง เห็นว่า การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ควรเป็นผู้ดำเนินการจัดและกรมอื่นๆ ให้การสนับสนุนในปัจจุบันการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความจำเป็นที่จะต้องขยายเพิ่มขึ้นอีก 3 ปี ในส่วนของประชาชนเห็นว่าควรให้นักเรียนเข้าเรียนด้วยความสมัครใจ แต่ข้าราชการส่วนใหญ่เห็นว่า ควรบังคับให้เรียนทุกคนโดยเน้นวิชาสามัญ

และวิชาอาชีพในหลักสูตรเท่า ๆ กัน และทำให้ประชาชนชนบทห่างไกลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจนได้มีโอกาสเข้าเรียนที่โรงเรียนใกล้บ้านมากเพิ่มขึ้น

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น (2535) ได้ประเมินผลการดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2534 พบว่า จัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาการศึกษาในโครงการฯ ปีการศึกษา 2534 ให้หน่วยงานระดับจังหวัด อำเภอ และ 38 โรงเรียน จำนวน 2,008,010 บาท นับว่าน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณงานที่ดำเนินการ ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ในการพัฒนาบุคลากร รองลงมาเป็นค่าจ้างวิทยากรมาสอนวิชาชีพ

โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาด้านบุคลากร มี 33 โรงเรียน ที่มีอัตราครูต่ำกว่าเกณฑ์ที่ กค. กำหนด ครูร้อยละ 69.41 สอนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีเพียงร้อยละ 0.29 ที่สอนเฉพาะระดับมัธยมศึกษา มีครูที่รับผิดชอบระหว่าง 21-35 คาบ/สัปดาห์ ประมาณร้อยละ 70.30 ของครูมัธยมศึกษา การจัดครูเข้าสอนพิจารณาถึงวิชาเอก ความชอบ ความถนัด และประสบการณ์เป็นส่วนใหญ่ มีเพียงร้อยละ 6.08 เท่านั้นที่จัดครูเข้าสอนตามที่ผู้บริหารโรงเรียนเห็นสมควร

อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และครุภัณฑ์ ปีการศึกษา 2534 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาส่วนใหญ่มีอาคารสถานที่เพียงพอ แต่ในปีการศึกษาต่อ ๆ ไปจะประสบปัญหาอย่างมาก

ศูนย์อำนวยการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น มีศูนย์ปฏิบัติงานตั้งอยู่ในฝ่ายแผนงานและงบประมาณ ทำหน้าที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยตั้งคณะกรรมการระดับต่าง ๆ เพื่อสำรวจปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ จัดฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งระดับจังหวัด อำเภอ และโรงเรียน ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดและประเมินผล ออกนิเทศ ติดตามโรงเรียนในโครงการทั้ง 38 โรงเรียน จำนวน 3 ครั้ง และจัดทำเอกสารการนิเทศโรงเรียนเพื่อนำเสนอข้อมูลต่อที่ประชุมคณะกรรมการอำนวยการระดับจังหวัดเพื่อพิจารณาแก้ไขปัญหาและสั่งการต่อไป

ส่วนศูนย์อำนวยการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับอำเภอ/กิ่งอำเภอ การดำเนินการส่วนใหญ่เป็นการประสานงาน แต่ยังทำงานไม่ได้เต็มที่เพราะยังมีข้อจำกัดในด้านบุคลากร ในส่วนของโรงเรียนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษเป็นภาระกิจใหม่ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่ามีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการมาก แต่คณะครู อาจารย์ ผู้บริหารโรงเรียนมีความตั้งใจอันแน่วแน่ จึงทำให้ได้รับผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่งเท่านั้น

ผู้ปกครองเริ่มเห็นความสำคัญของการศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษา เนื่องมาจากบุคคลที่มีวุฒิสูงกว่าจบการศึกษาภาคบังคับ ได้ค่าแรงสูงกว่า และส่งบุตรเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากเห็นว่าประหยัดค่าใช้จ่าย สะดวกในการเดินทาง และอยากให้บุตรหลานเป็นคนดี มีความรู้ความสามารถเรียนต่อระดับสูงขึ้น และอยากให้มีงานทำหลังจากเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้ว

ส่วนนักเรียนมีความคาดหวังว่า ร้อยละ 70 ต้องการประกอบอาชีพรับราชการ แต่เมื่อเรียนไปได้ระยะหนึ่งกลับเปลี่ยนแนวคิดไปสนใจด้านวิชาชีพมากกว่าการเรียนต่อในระดับสูงขึ้น คือ ร้อยละ 57.95 อยากออกไปประกอบอาชีพหารายได้มาช่วยเหลือครอบครัว ส่วนการจัดกิจกรรมด้านวิชาชีพเพื่อสนองความต้องการของท้องถิ่นมีเพียง 7 โรงเรียนเท่านั้น ส่วนมากยังจัดสอนตามความพร้อมของโรงเรียนและความถนัดของครูผู้สอน